

magazine

vector

voor onderwijs 12⁺

- ▶ Talent + Passie = Het Element
- ▶ Samenwerken in multiculturele klas
- ▶ Leren van succes van games
- ▶ Lerarencommunity's
- ▶ Nieuwe regeling zij-instromers

Ten geleide

Ten geleide

Talent + Passie: In je element?

Vector 10! We zijn alweer bij de tiende uitgave aanbeland van ons blad. Al bladerend in de kopij merk ik op dat de onderwerpen nog niets hebben ingeboet aan variatie en belangrijkheid. Integendeel, het onderwijsveld bruist meer dan ooit tevoren, zo lijkt het wel. De lerarenopleidingen volgen deze ontwikkelingen op de voet en zijn vanuit verschillende invalshoeken bezig hierop in te spelen.

Voortdurend is het onderwijs en de kwaliteit daarvan onderwerp van gesprek. Zorg is er over de taal- en rekenvaardigheid van leerlingen die van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs en van daaruit naar het hbo doorstromen. Zorg is er over de kwaliteit van de leraren in de verschillende sectoren en zorg is er ook over de kwantiteit. Deze zorgen vertalen zich gelukkig ook in acties om het lerarenberoep aantrekkelijker te maken én om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.

Kwaliteit leveren en daarover verantwoording afleggen is een absolute voorwaarde om een goede bijdrage te leveren aan al deze ontwikkelingen, maar ook om zorg weg te nemen. De afgelopen maanden zijn de lerarenopleidingen FLOS, FLOT en PTH hier volop mee aan de slag geweest. In het kader van heraccreditatie waren er bezoeken van visitatiecommissies die uitgebreid allerlei stukken hebben bestudeerd en hebben gesproken met docenten, studenten en vertegenwoordigers uit het veld.

Hoewel de officiële rapporten en beoordelingen nog moeten verschijnen, is er toch al een positief gevoel ontstaan bij onze instituten. Docenten en studenten kregen de kans uitgebreid, open en eerlijk te spreken over hun vak en beroep met zeer belangstellende commissieleden. Het was spannend, maar er ontstond ook een band tussen de collega's onderling en de studenten. Het enthousiasme en de betrokkenheid van onze docenten en ook studenten werkte aanstekelijk. Als directeur kun je dan alleen maar de spanning laten afglijden, 'het' maar laten gebeuren en trots genieten van wat je hoort en ziet.

De titel van het eerste artikel van deze 10e Vector is me dan ook uit het hart gegrepen. Het gaat om talent en passie. De ultieme combinatie, die echter ook een voortdurende zoektocht is en zal blijven.

En het beroep van de leraar? Passie en talent, maar ook deskundigheid, zijn hier voorwaardelijk om de leerling dan wel de student te helpen bij het opsporen en vormgeven van de eigen passie en talenten. De verschillende artikelen en beschreven projecten en netwerken in deze Vector kunnen dienen als inspiratiebron.

En dit blad? Ach, we schrijven makkelijk nog 10 nummers vol!

Jos Lumanauw-van Ommen

Jos Lumanauw, directeur Fontys Pedagogisch Technische Hogeschool in Eindhoven

Rob Boerman, directeur
Fontys Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

André Nijsen, directeur
Fontys Lerarenopleiding Sittard

Ans Buys, directeur
Fontys Lerarenopleiding Tilburg

algemeen

Sir Ken Robinson 'Talent + Passie = Het Element'	4
Samenwerken in een multiculturele klas Een kleurrijke uitdaging	6
Leren van het succes van games Samen spelen, Samen leren	9
Cursus Klaar voor de start	11
Engelse stroom in de lerarenopleiding Nieuw traject voor excellente studenten	12
Lerarencommunity's Je staat er (online) niet alleen voor	14
Promotieonderzoek Ordeproblemen in de klas	16
Tijd voor talent van buiten het onderwijs Nieuwe regeling zij-instromers	17
Lesje geleerd 'Ik geloof heel erg in het competentiegericht leren'	19
Onderzoeksdag lectoraat leerstrategieën Ons werk, werkt het?	20
Onderzoek in Vlaanderen en in Nederland Hoe kunnen we het lerarenberoep aantrekkelijker maken?	22
Beoordeling 'Leren en veranderen' - Sanneke Bolhuis	24
Website Word leraar in het VO	25
FLOT-conferentie Opleiden in de school	26
Beoordeling 'Puberbrein binnenstebuiten' - Huub Nelis en Yvonne van Sark	28
Tweejarige hbo-opleidingen voor onderwijsondersteuners Associate degree in Education	29

vmbo

Economie Prijs voor project 'Pakkende vorm'	31
Techniek Toverland-attracties als onderwerp van het vak techniek	32

mbo/bve

Business school voor talentvolle mbo'ers Studio T is niet alledaags	33
---	----

Sir Ken Robinson:

'Talent + Passie = Het Element'

Muzikant Paul McCartney, zakenman Richard Branson, danseres en choreografe Gillian Lynne... zomaar drie mensen die als kind al lieten zien over uitzonderlijke talenten te beschikken. Ze werden er later wereldberoemd mee. Maar ze hebben nog iets gemeen: geen docent of school die hun talent herkende.

Onlangs verscheen van de Britse auteur Sir Ken Robinson 'The Element'. Robinson beschrijft in het boek verschillende voorbeelden van jonge mensen die de school met veel moeite doorliepen of zelfs uitvielen, maar op latere leeftijd toch een succesvolle loopbaan realiseerden. Ze vonden volgens de auteur alsnog hun 'element'. Docenten en scholen moeten volgens Robinson meer oog hebben voor de unieke talenten van jonge mensen. En dat begint met meer aandacht voor creativiteit en creatieve vakken. Eind mei sprak Robinson op een congres over creativiteit en onderwijs in de Elisabethzaal in Antwerpen. De Vlaamse minister van Onderwijs Frank Vandenbroecke gaf na afloop een reactie (zie kader).

Industrialisme

Volgens Robinson ziet het onderwijs momenteel teveel talent over het hoofd. 'Daar zijn verschillende redenen voor. Ten eerste is er sinds de Verlichting een focus op een beperkt soort intelligentie en op vaardigheden als kritisch denken. Die exclusieve aandacht lijkt zich in het onderwijs alleen maar verder te vernauwen. Het motto lijkt wel: als

je het niet kunt tellen, telt het niet. Daarnaast is in het onderwijs de industriële metafoor leidend. We zetten kinderen in groepen bij elkaar, uitsluitend op basis van hun datum van productie, de lesstof wordt aangeboden vanuit het idee dat wat ontbreekt moet worden aangevuld en als hun gedrag niet past in het productieproces, wordt daarop geredigeerd. Neem nu ADHD. Ik ontken niet dat er een probleem is voor een beperkte groep kinderen. Maar ik zie vooral dat we kinderen met een talent om veel te bewegen in slaap lijken te sussen in plaats van ze wakker te maken.'

Iedereen is nodig

'Als de begroting voor het opsluiten van jongeren in de gevangenis groter is dan die voor het onderwijs, mag je dan concluderen dat er meer slechte dan goede kinderen zijn? Natuurlijk niet', zegt Robinson. 'Kennelijk falen we als opvoeders, onderwijs en samenleving. Ook de toename in schooluitval is een teken aan de wand dat er drastische maatregelen nodig zijn. Tel daarbij de grote uitdagingen waar de mensheid in de nabije toekomst voor staat - de

klimaatcrisis, de economische crisis - en je weet dat we al het beschikbare talent in de samenleving nodig hebben.'

Sir Ken Robinson kreeg internationale bekendheid met een lezing op de website TED.com: 'Do schools kill creativity?' Daarin vertelt hij een anekdote die zijn boodschap mooi samenvat.

'Wat ben jij nu aan het tekenen?', vraagt de leraar oprecht verbaasd aan een van zijn leerlingen. 'Ik teken God', zegt het meisje stellig. 'Maar niemand weet toch hoe God eruit ziet', reageert de leraar kritisch. Het meisje laat zich niet van de wijs brengen: 'Zo meteen wel.'

Landbouw

Robinson pleit vooral voor meer aandacht voor creativiteit en creatieve vakken. 'Taal en wiskunde zijn belangrijk, maar dat geldt ook voor vakken als beeldende vorming, dans en drama. De industriële samenleving maakt plaats voor een kenniseconomie. Daarin zijn alle talenten nodig.' De leidende metafoor, zegt Robinson, moet niet langer die van de industrie zijn, maar die van de landbouw. 'In een zaadje zit het talent om te groeien tot een plant. Je kunt planten niet sneller laten groeien door er blaadjes aan te plakken. Het onderwijs moet zorgen voor een rijke, gezonde omgeving, waarin het plantje zich optimaal kan ontwikkelen.'

Het Element

Net als het Nederlands, kent het Engels het begrip 'in je element' zijn. Robinson gebruikt de uitdrukking als drager voor zijn boodschap aan het onderwijs. 'Als je ergens talent voor hebt, ergens goed in bent én er plezier in hebt of er gepassioneerd door bent, heb je je element gevonden. Leren en presteren gaat dan bijna vanzelf. Als kind kon Gillian Lynne niet stil zitten in de klas. Ze haalde slechte cijfers, terwijl ze over voldoende intelligentie beschikte. Haar wanhopige moeder nam haar mee naar een

psycholoog. Na het gesprek nam de psycholoog moeder mee naar buiten. Gillian moest even in de kamer blijven wachten. De psycholoog zette de radio voor haar aan. Het duurde niet lang voordat de twee volwassenen door het raam zagen hoe Gillian begon te dansen door de kamer. De psycholoog kon maar één ding concluderen: "Gillian mankeert niets. Ze is danseres. Stuur haar naar een dansschool." De rest is geschiedenis.'

Sir Ken Robinson, *Het Element. Als passie en talent samenkomen*, Het Spectrum, Houten.
270 pagina's, ISBN 978 90 491 0026 1

Erno Mijland

Inleefmomenten en talentenboekjes

'Kinderen zijn zeer ongelijk geboren.' Met die uitspraak begon de Vlaamse minister van Onderwijs Frank Vandenbroecke zijn reactie op de presentatie van Robinson. 'Ze beschikken over allerlei talenten. Soms moeten we wat harder boren om die te vinden, soms nemen ze een hele rugzak vol talent mee naar school. Onderwijs moet recht doen aan de unieke talenten van onze kinderen.' Momenteel draait in Vlaanderen een programma met projecten die hierbij aansluiten. In deze zogenaamde proeftuinen werken scholen bijvoorbeeld met een talentenboekje, waarin leerlingen zelf hun sterke kanten benoemen. Ook zijn er projecten rond inleefmomenten, waarin leerlingen van dichtbij kennis maken met verschillende beroepen. Vandenbroecke vertelde ook dat de Vlaamse lerarenopleidingen hervormd gaan worden.

'We moeten de leraren van morgen niet alleen voorbereiden op hun toekomstige loopbaan met kennis en basiscompetenties. Het gaat ook om zaken als de eigen leergierigheid en het creëren van een warme leeromgeving.' Ook Vlaanderen kent de nodige regels. Vandenbroecke vindt dat die 'nooit de passie van leerlingen en leraren mogen beknotten. Leraren moeten vooral ook plezier in hun werk houden.'

Links bij dit artikel: <http://tinyurl.com/vector10robinson>

Docenten vinden leerlingen weinig sociaal vaardig,
leerlingen zelf vinden dat ze weinig meningsverschillen hebben.

Samenwerking, een

Samenwerking is belangrijk in een
multiculturele klas. Maar wat vinden
leerlingen en docenten nu van dat
samenwerken? Speelt in hun ogen
het multiculturele karakter eigenlijk
wel een rol?

Uit veel onderzoek blijkt dat het **samenwerkend** leren tussen leerlingen vooral effectief is wanneer wordt voldaan aan **vijf voorwaarden**:

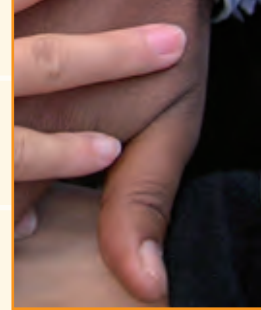
1. **Onderlinge afhankelijkheid:** leerlingen hebben elkaar nodig bij het doen van de samenwerkingsopdrachten, de ene leerling kan niet zonder de andere leerling en omgekeerd.
2. **Individuele verantwoordelijkheid:** de docent of andere leerlingen moeten iedere leerling kunnen aanspreken op zowel de eigen inbreng in de groep als op het eindresultaat van de groep.
3. **Directe interactie:** leerlingen moeten direct met elkaar in overleg, waarbij ze elkaar leren stimuleren.
4. **Sociale vaardigheden:** leerlingen moeten sociale vaardigheden kunnen hanteren bij het omgaan met andere leerlingen. Ze moeten elkaar leren kennen en vertrouwen, helder en duidelijk communiceren; elkaar accepteren en ondersteunen en problemen effectief oplossen.
5. **Groepsproces:** de docenten moeten aandacht besteden aan het proces van samenwerkend leren, de wijze waarop de groep heeft samen geleerd.

Er zijn scholen in Nederland met leerlingen uit meer dan vijftig verschillende landen. Vooral in het (v)mbo is het multiculturele karakter goed merkbaar. Welke rol kan dat spelen bij samenwerkend leren dat steeds vaker aan de orde is binnen het beroepsonderwijs? Want als leerlingen uit zeer verschillende culturen komen, kunnen ze heel verschillend tegen het samenwerkend leren aankijken. Ook ontstaan in een multiculturele klas sneller misverstanden en conflicten, omdat de verschillende groepen leerlingen en docenten vanuit een ander kader redeneren of waarnemen, en andere dingen belangrijk vinden. Bovendien weten leerlingen en docenten uit verschillende culturen vaak weinig over elkaars achtergrond. De principes van het samenwerkend leren worden dan moeilijker haalbaar. Daarom is de rol van de docent (of coach) in een multiculturele klas bij samenwerkend leren van groot belang. Docenten hebben extra communicatieve vaardigheden nodig op het terrein van interculturele communicatie en er wordt een sterker beroep gedaan op hun vaardigheden van klassenmanagement.

Meisjes mijden

In april 2008 voerden wij een onderzoek uit op een mbo-school met 70% allochtone leerlingen. Op deze school coachten docenten leerlingen tijdens de uitvoering van samenwerkingsopdrachten. Wij interviewden docenten en leerlingen over hun ervaringen met het samenwerkend leren om zo te achterhalen wat zij vinden van het samenwerkend leren op school.

*Marokkaanse en Turkse jongeren, dat groepeer altijd een beetje samen. Die voelen zich goed bij elkaar. Soms hoor je ze wel eens zeggen: 'hé stomme Turk', of 'vieze Marokkaan' en wat mij ook nog opvalt, is dat ze Nederlandse meisjes proberen te mijden bij groepswork. Daar zijn ze dan een beetje bang van waarschijnlijk, of ze weten niet hoe ze daarmee moeten omgaan.
(Een docente uit het onderzoek over het samenwerkend leren in haar multiculturele klas)*

kleurrijke uitdaging

Communicatie buiten de klas

De uitkomsten van ons onderzoek laten zien dat er weinig sprake is van taakgerichte interactie tussen de leerlingen. Docenten geven aan dat er een gebrek is aan communicatie tussen de leerlingen tijdens samenwerken. Volgens hen verloopt het groepsproces moeizaam en is sterk afhankelijk van de samenstelling van de groep. Tijdens de begeleiding hebben ze het hier wel met de leerlingen over, maar ze krijgen leerlingen voor hun gevoel zelf niet zover dat ze erover gaan praten in de groep.

Leerlingen vinden dat de sfeer in de groep medebepalend is voor hun motivatie, net als de aard van de opdracht en de groepssamenstelling. Verder vinden leerlingen dat docenten hun rol als begeleider van het groepsproces niet altijd even goed vervullen.

Docenten geven aan dat leerlingen weinig sociaal vaardig zijn en slecht met elkaar communiceren.

Leerlingen zelf vinden dat ze weinig meningsverschillen hebben, en als ze die hebben, zeggen ze die op te lossen door veel met elkaar te overleggen. Zij lijken zich, in tegenstelling tot wat de docenten zeggen, juist vrij sociaal vaardig te vinden. Het lijkt erop dat docenten dus niet alle communicatie binnen het samenwerkend leren meekrijgen en dat die deels ook buiten de klas en opdracht om plaatsvindt. Een interessante vraag zou zijn hoe daarmee om te gaan.

Te veel tijd voor opdrachten

Docenten vinden de onderlinge afhankelijkheid van leerlingen moeilijk te controleren, maar geloven wel dat leerlingen zich ervan bewust zijn dat dat voor goede samenwerking soms nodig is. Leerlingen zelf zeggen zich bewust te zijn van de onderlinge afhankelijkheid. Ze praten erover in termen van taakverdeling, bijvoorbeeld het organiseren van samenwerking, taken verdelen op basis van expertise of uitvoerbaarheid. Leerlingen zeggen dat ze niet worden begeleid in het maken van een taakverdeling, ze nemen hierin zelf initiatief. Verder geven ze aan hun afspraken na te komen.

De meeste leerlingen zeggen dat ze het samenwerken leuk vinden en dat ze veel van elkaar leren. Maar het is voor hen wel verleidelijk om de laptop te gebruiken om te chatten en surfen in plaats van te werken aan de opdracht. Ze vinden het lastig om zonder hulp van de docenten hun tijdsindeling volledig zelfstandig te plannen. Volgens hen krijgen ze te veel tijd voor opdrachten waardoor ze dingen uitstellen.

Allemaal onvoldoende?

Docenten praten relatief weinig over de organisatie van het samenwerkend leren. Zo geven ze aan te willen begeleiden op proces en te sturen op het eindproduct, maar in de praktijk blijkt dit erg moeilijk en werken ze vooral taakgericht zo blijkt uit onze observaties. Iedere docent hanteert bij het beoordelen een eigen visie. Verder zijn docenten zich ervan bewust dat ze niet voldoende duidelijkheid geven ten aanzien van de opdrachten en dat ze niet voldoende structuur bieden bij de begeleiding. Ze houden bij de beoordeling rekening met de situatie van de leerlingen en zeggen zelf:

"Wij zijn redelijk soepel en zouden wat consequenter moeten zijn. Deadline niet behaald, betekent project niet behaald, maar dan vrees ik dat de hele klas een onvoldoende heeft..."

De leerlingen weten dat de docenten niet zo strak zijn met deadlines en gedragen zich eraan. Toch hebben ze liever wat meer discipline en meer orde in de klas.

Bij het samenstellen van de leerlingengroepjes hanteren de docenten in principe geen speciale criteria. De leerlingen worden de eerste keer gewoon bij elkaar gezet. In de loop van het jaar observeren de docenten de leerlingen en houden bij het samenstellen van nieuwe groepjes rekening met allerlei aspecten zoals karaktersverschillen en houding. Door veel met de leerlingen te praten blijken ze hen goed te kennen, ook wat betreft hun thuissituatie. De leerlingen ervaren op hun beurt de begeleiding van docenten als motiverend.

Morgen af

De rol van de docent is volgens leerlingen over het algemeen erg beperkt. De leerlingen hebben het vooral over de dingen die de docenten niet doen. Docenten op hun beurt analyseren allerlei problemen maar zien deze vooral als problemen van de leerling (zoals blijkt uit onderstaande uitspraak):

"Ze kunnen heel moeilijk op lange termijn denken. ... een project duurt vier weken, in het begin vliegen ze er heel enthousiast in en dan denken ze 'oh ja, dit en dit en dit' en dan slabakt dat, want dan denken ze, 'ach, dat is toch pas over vier weken'. Dus in die tussentijd zijn ze heel erg geneigd om andere dingen te gaan doen en dan tegen het einde toe, of tegen het moment dat er die deadline komt, dan schieten ze in actie, want 'oh ja, dat moet morgen af zijn' en dan beseffen ze dat weer. Ik denk dat ze dat niet vatten, dat ze dat besef niet hebben, denk ik. Ik denk dat dat leeftijdsgebonden is."

Docent als cultuurmakelaar?

Uit ons onderzoek blijkt dat het multiculturele aspect wel degelijk een rol speelt bij het samenwerkend leren. De docenten hebben het hier wel vaker over dan de leerlingen en geven aan dat er weinig speciale problemen zijn in zo'n multiculturele klas. Volgens hen gaat samenwerken niet over zwart en wit en dat je met verschillende culturen te maken hebt, maar over het feit dat je met verschillende karakters te maken hebt. Tegelijk geven ze aan dat groepen allochtone en autochtone leerlingen moeilijk toenadering tot elkaar zoeken. Verder worden veel clichématige uitspraken gedaan over de sekseverschillen in gedragingen van de allochtone leerlingen, zoals het ondermijnen van gezag van vrouwelijke docenten door allochtone jongens en het macho gedrag van allochtone jongens. Verder zeggen docenten dat allochtone leerlingen zich snel aangevallen voelen, in de slachtofferrol kruipen en weinig openstaan voor kritiek. Volgens docenten liegen allochtone meisjes soms om geen gezichtsverlies te lijden.

De leerlingen zelf noemen echter opvallend weinig problemen met betrekking tot het multiculturele aspect. Ze bevestigen wat de docenten zeggen over de subgroepsvorming en geven aan dat de moedertaal op school veel gesproken wordt gedurende de lessen en dat andere leerlingen daar wel eens last van hebben. Maar verder lijken zij het multiculturele aspect meer als een gegeven te beschouwen en niet als wezenlijk probleem in de klas.

algemeen

Geschreven door:

Kennedy Tielman, docent/onderzoeker
Fontys Lerarenopleiding Tilburg
Perry den Brok, hoofd docent
Eindhoven School of Education
Sanneke Bolhuis, lector Leerstrategieën
Fontys Lerarenopleiding Tilburg
Douwe Bijaard, hoogleraar
Eindhoven School of Education en
lector bij PTH Eindhoven

Tips voor docenten om het samenwerkend leren in een multiculturele klas te verbeteren

(op basis van ons onderzoek)

Thema	Tips
Samenwerking	• Zorg dat je leerlingen bekend zijn met de sleutelbegrippen van het samenwerkend leren en dat ze daarvan continu bewust zijn. • Definieer alle rollen die de leerlingen moeten vervullen binnen het samenwerkend leren. • Laat de leerlingen af en toe ook zelf de groepen samenstellen en varieer in de principes waarop groepen worden samengesteld. • Zorg voor een tafelopstelling die directe interactie bevordert. • Help de leerlingen bij het maken en zich houden aan de tijdsplanning. • Geef niet alleen een cijfer voor het product, maar ook voor het proces.
Rol van de docent	• Bereid je goed voor op je rol van coach/begeleider. • Zorg voor een goede beheersing van communicatie vaardigheden en klassenmanagement. • Maak duidelijke afspraken over het gebruik van digitale leermiddelen (zoals de laptop) in de les en hou leerlingen eraan. • Kijk ook naar je eigen rol bij het verklaren van de gedragingen van je leerlingen. • Wees duidelijk met deadlines en hou de leerlingen eraan.
Multi-cultureel aspect	• Verdiep je in de cultuurverschillen, maar behandel elke leerlingen als een individu. • Oordeel niet clichématig over ogenschijnlijk typische gedragingen van leerlingen met een andere culturele achtergrond. Vraag eerst naar de reden. • Bied ruimte aan ieders achtergrond en respecteer de eigenheid van iedere leerling. • Geef veel structuur en wees expliciet bij het geven van instructies. • Praat regelmatig met collega's over de multiculturaliteit van de klas/school en hoe je ermee omgaat en je leerlingen ermee leert omgaan.

Wat kunnen we leren van de aantrekkingskracht van games?

Samen spelen, samen leren

Bijna elke leraar kent het wel: de onderuitgezakte, wat in het niets starende leerling die met al zijn nonverbale communicatie lijkt te zeggen dat hij 'not amused' is. Wat blijkt? Diezelfde leerling speelt elke dag na school twee uur onafgebroken, in opperste concentratie en met veel plezier een computergame. En de leraar denkt: wat heeft die game, dat ik niet heb?

Grand Theft Auto, Counterstrike, World of Warcraft, Red Alert, Call of Duty... zegt het jou wat? Het zijn zomaar vijf titels van momenteel onder jongeren populaire computerspellen. Verslavingsdeskundige en docent aan de Fontys Hogeschool Verpleegkunde Herm Kisjes en schrijver en spreker over en voor het onderwijs Erno Mijland doen momenteel onderzoek naar de aantrekkingskracht én de schaduwzijde van games. 'Onze motivatie om met dit thema aan de slag te gaan? Als jongeren zoveel bezig zijn met het spelen van games, kan het toch niet zo zijn dat de professionals die met deze jongeren werken geen idee hebben van wat ze bezig houdt. Daarnaast leek ons de vraag interessant of we de elementen die games zo aantrekkelijk maken voor jongeren kunnen vertalen naar het onderwijs. Want stel je toch eens voor: een leerling die twee uur onafgebroken, in opperste concentratie en met veel plezier aan een opdracht werkt!'

Onderzoek

In de media doen vooral spookverhalen over games de ronde. Zeker, een klein percentage gamers ondervindt gezondheidsnadelen door excessief gamen of wordt negatief beïnvloed in gedrag. Maar naar schatting 95% van de gamers heeft gewoon heel veel plezier. Het is een doelgroep die je niet mag ontkennen of negeren. Kisjes en Mijland doen literatuuronderzoek en hebben inmiddels tientallen interviews gedaan met deskundigen en erva-

ringsdeskundigen. Samen met de opbrengst van enkele breed uitgezette enquêtes moet dit alles in september van dit jaar resulteren in het boek 'It's all in the game'. Het boek zal een genuanceerd beeld geven van de voor- en nadelen van games. In een van de enquêtes gaven inmiddels ruim 300 jongeren antwoord op de vraag: wat maakt gamen zo aantrekkelijk voor je? Wie met een onderwijsblik naar de antwoorden kijkt, leest er de drie-eenheid 'relatie, autonomie en competentie' in terug, zoals geformuleerd door orthopedagoog Luc Stevens. Gamers laten zich in de enquête kennen als sociale wezens met een behoefte aan contact en verbondenheid, ze vertellen over hoe ze de controle ervaren die ze in games hebben en hoe leuk ze het vinden om ergens beter in te worden en goed in te zijn.

Relatie

Het stereotype beeld van de gamer is de eenzame 'nerd', die zich kromgebogen over het toetsenbord afsluit van de vijandige wereld. De enquête laat een heel ander beeld zien. Gamers benoemen bij de prettige kanten van gamen het sociale aspect van spelen met en tegen elkaar, in fysieke nabijheid of virtueel verbonden via het internet: Steef (23): 'Waar sommige gasten in het winkelcentrum hangen, hangen wij virtueel op Ventrilo of TeamSpeak met maten.' Veel games worden gespeeld in grote community's. Er wordt gecommuniceerd in fora, via MSN of met internettelefonie (Skype). Spelers geven elkaar

feedback en vragen worden snel beantwoord. Een aantal games wordt in teamverband gespeeld. Als plezierige elementen daarvan worden genoemd: het samen doelen stellen, het binnen je team optrekken aan ervaren andere leden, het gevoel dat je samen sterker bent dan als 'losse' individuen, het uitwisselen van kennis en ervaring en zo als team groeien... Het plezier om samen te werken en van en met elkaar te leren, wordt ook aangegrepen in succesvolle nieuwe onderwijsconcepten, zoals coöperatief leren of tutor-programma's. Meer aandacht voor deze sociale manieren van leren, zou wel eens tot aantrekkelijker onderwijs kunnen leiden.

Autonomie

Veel gamers noemen als aantrekkelijk aspect van het gamen dat ze controle hebben over de spelomgeving en over het eigen hoofdpersoon in de game. Dit in tegenstelling tot televisie en film, media die een vaste verhaallijn hebben. In een game ben je veel meer zelf regisseur over de belevenis en dat wordt erg gewaardeerd. Je kunt zelf beslissen wat je gaat doen in een zelfgekozen, soms zelf gecreëerde, virtuele wereld. Vooral de eigen avatar is een veelgenoemd onderwerp: jij speelt de hoofdrol in een game! Gamers vinden het leuk te 'zijn wat je wilt' (Ralph, 19), zelf je karakter te bepalen en te besturen, zelf als het ware de held te zijn in het verhaal. Jij bent het middelpunt. Traditioneel onderwijs lijkt meer op de lineaire verhalen van televisie en film. Vernieuwende manieren van leren geven de individuele leerling meer de hoofdrol in het eigen verhaal. Zowel in games als in het onderwijs moeten de kaders daarbij uiteraard helder zijn en leidt goede instructie en begeleiding altijd tot betere resultaten.

Competentie

Competentie gaat over het beter willen worden en goed willen zijn. Dit zijn voor jonge gamers belangrijke drijfveren om tijd te steken in het gamen. Beter willen worden gaat dan vooral om het onder de knie krijgen van vaardigheden (skills). Wie beter wordt in een spel, kan verder komen en vaker winnen. Stijn (23): 'Ik ben gewoon erg goed in games en het is menselijk om dingen waar je goed in bent leuk te vinden.' Games weten jongeren in een speelse competitiefteer te brengen. Ze doen dat onder andere door direct feedback of beloning (een volgend level) te geven op de prestaties. Ook zijn de moderne computergames bijzonder adaptief. Het gaat dan niet alleen om levels (hoe beter je wordt, des te hoger het niveau waarop je gaat spelen). Intelligente games leren van de speler en passen de uitdagingen zodanig aan dat doelen net haalbaar zijn, ofwel alleen als je je uiterste best blijft doen. In de games-wereld heet dat 'pleasurable frustration' (het plezier iets moeilijks toch tot een goed einde te brengen). In de onderwijstheorie is daar het begrip 'zone van naaste ontwikkeling' (Vygotski) voor. Je sluit aan bij wat een leerling al kan, maar biedt tegelijkertijd de uitdaging een volgend niveau te bereiken. Snelle interventies van een alerte, betrokken docent dragen bij aan het leerproces.

De verpakking

Er is meer te vertellen dan het verhaal van relatie, autonomie en competentie. Bijvoorbeeld over aantrekkelijk lesmateriaal. Games worden grafisch gezien steeds mooier

en realistischer. Gamers vinden dat aantrekkelijk, waarbij zowel de kwaliteit van realistische simulaties als van fictieve werelden wordt genoemd. Enerzijds gaat het dan om te genieten van mooie beelden, anderzijds draagt een goed vormgegeven omgeving bij aan de mogelijkheid om je in te leven. De traditionele leeromgeving met vooral veel grijze boeken steekt schril af tegen wat jongeren in games tegenkomen. Het loont de moeite eens te kijken hoe die leeromgeving beter zou kunnen wedijveren met de beeldende wereld van de games. Nog een boeiend aspect van het succes van games is de verhaallijn. Gamers vinden het leuk een boeiend en interessant verhaal te ervaren. Verhalen vertellen is al zo oud als het onderwijs, maar staat ook onder druk. Kennis, feiten en cijfers worden nog te vaak alleen gedoceerd in de vorm van kennis, feiten en cijfers. Jongeren hebben verhalen en metaforen nodig om kennis te kunnen laten beklijven. Tot slot nog iets over gameplay, de verzameling van spelelementen in een game. Jonge gamers noemen enkele kenmerken, zoals het feit dat je opdrachten moet vervullen (quests, missies), punten, objecten of kwaliteiten moet verzamelen en nieuwe levels moet bereiken. Spellen waarbij strategie en tactiek een belangrijke rol spelen worden erg gewaardeerd. Slim spelen en nadenken, maakt het gamen leuk. Het bedenken van werkvormen met een bepaalde mate van gameplay, is een mooie uitdaging voor de docent.

Tien tips voor aantrekkelijk en eigentijds onderwijs

een vertaling van uitspraken van gamers

- 1 Breng een competitie-element in
- 2 Laat opdrachten uitvoeren in teamverband
- 3 Maak onderwijs nog meer adaptief
- 4 Bied spannende, maar haalbare uitdagingen
- 5 Gebruik metaforen en vertel beeldende verhalen
- 6 Laat leerlingen zelf oplossingen zoeken voor pittige vragen
- 7 Maak resultaten expliciet en waardeer en beloon ze
- 8 Geef leerlingen vanuit vertrouwen - maar met strenge spelregels - regie over hun eigen leerproces
- 9 Zorg voor aantrekkelijk vormgegeven lesmateriaal
- 10 Breng humor en speelsheid in de les

Erno Mijland en Herm Kisjes

De besproken enquête is anoniem afgenomen. De namen van gamers in dit artikel zijn deels fictief. Meer informatie over het gameproject staat op www.itsallinthegame.info.

‘Je hebt geen tweede kans voor een eerste indruk.’

Cursus Klaar voor de start

Aanvankelijk bedoeld voor startende zij-instromers, schreven de afgelopen jaren ook herintreders en docenten in die moeite hadden met het gedrag van leerlingen. Het gedifferentieerde gezelschap blijkt een verrijking voor de cursus.

De cursus is bedoeld voor startende docenten, zij-instromers en herintreders, docenten die hun kennis en vaardigheden willen opfrissen, instructeurs en begeleiders van huiswerkklassen. De cursus wordt afgesloten met een certificaat.

De cursus bestaat uit drie dagen:

- **Dag 1 - Didactische werkvormen**

Naast ‘veilige’ didactische werkvormen wordt aandacht besteed aan nieuwere werkvormen die binnen zelfstandig en samenwerkend leren kunnen worden gebruikt. De bijbehorende reader bevat vele handige tips voor docenten.

- **Dag 2 - Vormgeven aan een competentiegericht ontwikkeltraject**

Met verschillende quickscans wordt een analyse gemaakt van de kwaliteiten en valkuilen evenals de kansen en bedreigingen. Daarmee maakt de cursist een eigen persoonlijk ontwikkelingsplan (POP). Men geeft in een plan van aanpak (PAP) aan welke competenties men wil vasthouden, ontwikkelen of juist afzwakken. Bij dit onderdeel wordt de reader gehanteerd die ook wordt gebruikt bij de basiscursus begeleidingsvaardigheden, die al door ruim 500 docenten is gevolgd, waardoor de begeleiding op school ‘in één adem’ door kan gaan.

- **Dag 3 - Omgaan met leerlingen van deze tijd**

Veel docenten hebben moeite met het gedrag van leerlingen. In dit onderdeel leert men het verschil tussen lastige en belangrijke problemen. Men formuleert gedragsregels en leert deze te handhaven. Men leert vooral de leerling te confronteren met zijn gedrag.

De cursus wordt voor het schooljaar 2009-2010 bij Fontys Lerarenopleiding in Tilburg (FLOT) verzorgd op maandag 31 augustus, dinsdag 1 september en woensdag 3 september, telkens van 9.30 uur tot 16.30 uur. De cursus gaat van start wanneer zich minimaal 12 deelnemers hebben aangemeld. Het maximale aantal deelnemers bedraagt 16. De kosten voor de cursus bedragen € 600,- per deelnemer, inclusief cursusmateriaal.

Reacties van uw voorgangers:

- Een aantal zij-instromers en herintreders: ‘De cursus heeft enorm bijgedragen aan mijn zelfvertrouwen.’
- Een directielid: ‘Een cursus als deze zouden we eigenlijk één keer per 5 jaar aan alle docenten als opfriscursus moeten aanbieden.’
- Een twijfelaar: ‘Door deze cursus heb ik een goed beeld gekregen van mijn kwaliteiten. Ik heb besloten niet als zij-instromer aan het werk te gaan. Ik ga starten in een deeltijdstudie, zodat ik na de studie, maar vooral na een aantal stages, beter op het werk in het onderwijs ben voorbereid.’

Voor meer informatie en aanmelding kunt u contact opnemen met FACE: zie pagina 18. Voor inhoudelijke informatie kunt u zich wenden tot docent Anthony Pajmans, 0877 874 443, a.pajmans@fontys.nl

Een **excellente** lerarenopleiding biedt een **+traject** voor **excellente** studenten

Helma Dam is coördinator internationalisering bij de FLOT. In 2010 hoopt zij te starten met een +traject voor +studenten. Doel is de ontwikkeling van een Engelstalig aanbod in de lerarenopleiding, de English Stream. Het traject is gericht op 2 doelgroepen: excellente studenten die zich willen richten op het tto (tweetalig onderwijs) en het vtto (versterkt vreemdetalenonderwijs) en instromende Erasmus-exchange studenten van onze buitenlandse partners voor wie wij een breder Engelstalig aanbod willen ontwikkelen.

Helma Dam: voor dit nieuwe traject zoeken we top-pertjes met veel inzet en ambitie, ze moeten meer in huis hebben dan gemiddelde studenten, want ze volgen een veel zwaarder programma.

Of ze een stukje voor de Vector wilde schrijven? Nee toch maar liever een interview, besloot ze, dan kan ze zelf vertellen over deze interessante tak van sport, 'omdat internationalisering veel mogelijkheden biedt voor een krachtige leeromgeving. Het is heel vernieuwend, in contacten met buitenlandse partners word je snel geconfronteerd met de sterke én zwakke kanten van onze manier van opleiden. Daarnaast zie je ook andere, vaak heel interessante mogelijkheden en benaderingen. Internationalisering is een groeiende factor binnen de lerarenopleiding. Het heeft er toe geleid dat er meer buitenlandse studenten binnenkomen als "Erasmus Exchange Students".

Erasmus-studenten

'Als coördinator internationalisering zag ik twee dingen. Ten eerste moeten we een onderwijsaanbod ontwikkelen voor deze Erasmus Exchange studenten. Daarnaast is er een groeiend aantal scholen waar tweetalig onderwijs verzorgd wordt. En daar hebben ze de juiste docenten voor nodig! Met de English Stream probeer ik die niches in te vullen. Enerzijds de buitenlandse studenten een goed onderwijsaanbod bieden en daarnaast onze Nederlandse studenten de mogelijkheid bieden opgeleid te worden tot docent tweetalig onderwijs. Dat moeten excellente studenten zijn want ze volgen een zwaarder programma dan de normale lerarenopleiding. Ze moeten meer in huis hebben dan normale studenten, ze moeten meer inzet

tonen en ambitie hebben. De toelatingseisen zijn streng, de studenten worden eerst gescreend. We hopen met dit traject te starten in februari 2010, zodat we in de perioden 1 en 2 van het komende studiejaar de studenten kunnen selecteren. De groep zal dan bestaan uit zowel Nederlandse als buitenlandse studenten die vanzelfsprekend Engels als voertaal hanteren. Bovendien leidt de aanwezigheid van buitenlandse studenten tot een intensieve uitwisseling van kennis, ervaringen en ideeën over het onderwijs, pedagogische opvattingen en de schoolpraktijk uit al die verschillende landen.'

Het Engelstalige traject wordt gevolgd naast het bestaande curriculum. De afgestudeerde bachelor is in principe in staat om in tweetalige onderbouw of in International Schools zowel in Nederland als daarbuiten te functioneren. Hij heeft voldoende kennis van zijn vakgebied en beheerst de Engelse taal op Cambridge Proficiency-niveau. Het programma voorziet in stages in het buitenland om studenten internationale ervaring te laten opdoen en hun didactische en vakinhoudelijke kennis in een niet-Nederlandstalige omgeving te trainen.

Ook vindt uitgebreide oriëntatie plaats op aspecten van Europees en mondiaal burgerschap en de gevolgen daarvan voor het onderwijs. De student leert om vakinhoudelijke leerdoelen in internationale projecten in te bouwen, waarbij Content- and Language Integrated Learning (CLIL) een belangrijk uitgangspunt is. Voor de instromende Erasmus Exchange student is ruimte voor een eigen vakinhoudelijke inkleuring.

Helma Dam coacht Ozcan

Samenwerking met scholen die tweetalige afdelingen hebben

‘Om dit traject vorm te geven is een intensieve samenwerking noodzakelijk met tto-afdelingen in de scholen in de regio waar onze studenten, zowel Nederlandse als buitenlandse, stage kunnen lopen. Die zijn er meer dan je zou denken. Limburg heeft vijf scholen met een tweetalige afdeling, in Zeeland zijn er drie en in Noord-Brabant zelfs veertien! Op deze scholen lopen veel ervaringsdeskundigen rond, zoals docenten die gepokt en gemazeld zijn in het hanteren van “classroom english”. Hoe geef je de leerlingen in het Engels op een goede manier een corrigerende boodschap: “Joh, houd daar nou eens mee op, hou je fatsoen, let eens wat beter op, bemoei je niet met een ander”, dat soort omgangstaal. We zijn met een aantal scholen in gesprek over de bijdragen die ze kunnen leveren aan ons traject. Ze kunnen een belangrijke adviseursfunctie vervullen, maar ook een praktische bijdrage leveren door vanuit de middelbare scholen als gastdocent op te treden. Op onze beurt denken wij, dat deze scholen profijt kunnen hebben van het inzetten van deze studenten in hun Engelstalig onderwijs en bij het opzetten en uitvoeren van internationale projecten. De opleiding wordt vanaf de start door onze ‘associate lectoren’ gevolgd met een aantal onderzoeksvragen. Dit kan zowel vanuit het perspectief van de lerarenopleiding als voor de participerende scholen interessante uitkomsten opleveren.”

Fontys internationalisation@home

‘Startpunt voor dit project was, dat internationalisering niet alleen betekent dat je een deel van je studie of stage in het buitenland doet. Ook ‘at home’ moet internationalisering een vanzelfsprekend deel worden van de opleidingen.

Dat was de boodschap van de bestuursvoorzitter Marcel Wintels die het belang inzag van internationalisering. Toen hij via Fontys International Office subsidies beschikbaar stelde om projecten hiervoor te ondersteunen dacht ik bij mezelf: daar heb ik wel een idee over. We krijgen steeds meer buitenlandse studenten en ik was al langer bezig met de vraag wat voor onderwijsaanbod we voor ze kunnen verzorgen. Met mijn plan won ik de eerste prijs en ook het FLOT-management reageerde enthousiast. De opzet past goed binnen het curriculum en het traject voor excellente studenten sprak tot de verbeelding.’

English Stream for Excellent Students

‘Vooral het in gang zetten van de samenwerking met de scholen vereist een zorgvuldige aanpak en voor de komende jaren moet ook de samenwerking met onze buitenlandse partners, middelbare scholen in hun netwerken en International Schools goed opgezet worden. Door het managementteam van FLOT wordt voor de financiering van het project een aanvraag ingediend in het kader van de stimuleringsregeling ‘Krachtig Meesterschap’. Hieruit worden de formatie-uren betaald die wij en de deelnemende scholen erin stoppen.’

Ze toont een eerste concept van de aanvraag met het acroniem E6: English Stream for Excellent Students. ‘Dat is bedacht door Anton van den Brink, onze adjunct-directeur. Hij verzorgt die aanvraag en denkt heel creatief mee. De E6 kan ook staan voor: European Highway for excellent teachers,’ lacht ze.

Henk Naaijens

Je staat er niet alleen voor!

Leraar24.nl, Kennisnet, Onderwijs van Morgen, het VO-netwerk in LinkedIn... de online communities voor professionals in en om het onderwijs schieten als paddestoelen uit de grond. Deelnemers wisselen er van gedachten en berijden er hun stokpaardjes.

Steeds meer bij-de-tijdse docenten delen hun kennis, overtuigingen en producten via het internet. Ze doen dat in community's en netwerken, rond hun eigen vakgebied, maar ook rond specifieke thema's, zoals het gebruik van nieuwe technologie in de klas, hulpmiddelen voor het begeleiden van leerlingen met een rugzakje of de uitdagingen anno nu voor het pedagogisch klimaat. De community's worden gefaciliteerd door de overheid (Kennisnet), uitgevers (Onderwijs van Morgen) of... handige individuen die met de vaak gratis beschikbare diensten honderden gelijkgestemden bij elkaar weten te brengen. In de meest ideale situaties behoort voor de betrokken docenten het gevoel van alleen voor de klas staan tot het verleden. Senior adviseur onderwijscommunicatie Noud Cornelissen is geboeid door het fenomeen online community's. 'Je weet van tevoren niet wie je tegen komt, in tegenstelling tot het circuit van cursussen, congressen en andere bijeenkomsten waar ons-kent-ons elkaar tegen komt. Soms lijkt het wel een reizend circus. Je hoeft de deur niet uit om interessante mensen of, nog beter, interessante opvattingen tegen te komen.'

Praktisch en opiniërend

Het internet is een geweldig platform voor het delen van praktische documenten voor het lesgeven, zoals lesideeën en (voorbeeld)toetsen. Op websites als Digischool.nl staan ze keurig gerubriceerd op vakgebied. Alphons Bak-

ker, docent aan het Hooghuis in Oss: 'In de examentijd is het geweldig om online van gedachten te kunnen wisselen over vragen in het examen en op welke wijze het correctievoorschrift gehanteerd kan worden. Zeker als je op je eigen school een kleine of eenmanssectie bent.' José van der Lijke, docente maatschappijleer aan het RSG Magister Alvinus in Sneek, herkent dat. 'Ik ben lid van de vakcommunity maatschappijleer van Kennisnet en maak gebruik van Digischool. Op school ben ik de enige die zich bezighoudt met de examenvoorbereiding voor mijn vak. Een community is dan erg handig, bijvoorbeeld voor het ophalen van oefentoetsen. Maar een community biedt niet overal oplossingen voor. In mijn vak moet je nogal eens inspelen op de actualiteit van de dag. Ik maak dan altijd zelf materiaal, omdat je niet kunt wachten tot anderen het misschien gaan aanbieden. Voor thema's met een wat langere actualiteitswaarde, zoals de Europese verkiezingen is dat uiteraard anders. Ik ben op dit moment vooral nog een "haler". Ik maak wel regelmatig zelf materialen voor lessen, maar om die aan te kunnen bieden in een community zou ik ze eerst moeten ombouwen, zodat ze bruikbaar worden voor meer algemeen gebruik. In de hectiek van het werk komt er dat vaak niet van.'

Lurken

Dat is meteen de achilleshiel van menige onderwijscommunity, zegt Florina Blokland, community manager voor

het vak Verzorging bij Kennisnet. In deze functie vult ze de bijbehorende webpagina's met inhoud en verzorgt ze een nieuwsbrief. 'Mijn belangrijkste taak is echter om de circa 3500 leden bij de community te betrekken, ze te enthousiasmeren om bijdragen te leveren en elkaar te ontmoeten tijdens gezamenlijk te organiseren workshops. Het idee is dat er een groep docenten ontstaat die écht kennis deelt. En écht kennis maakt, want als je collega's regelmatig in levenden lijve ontmoet, versterkt dat de samenwerking.' Het ideaal van zo'n community is nog ver weg, verzucht Blokland. 'Het merendeel van de deelnemers aan communities komt alleen maar halen. "Lurken" noemen we dat. Ze downloaden lesideeën en toetsen van anderen, maar dragen niets bij van wat ze zelf produceren. Hoe dat komt? Deels is het het gebrek aan ict-vaardigheid, waardoor zelfs een vrij eenvoudige online procedure al als teveel moeite wordt ervaren. Dat is voornamelijk een generatiekwestie. Maar er zijn ook legio docenten die wat ze zelf maken gewoon lekker voor zichzelf willen houden. Waar het ook vaak aan ontbreekt is de bereidheid om online echt in gesprek te gaan, de discussie inhoudelijk te voeren. Negatieve reacties op normale, relevante vragen zijn geen uitzondering. Gelukkig komen er steeds meer kartrekkers die deze cultuur mee helpen ombuigen. Want als de bereidheid er is om te delen, kan een community een fantastische bijdrage leveren aan het werk van de docent.'

In gesprek met elkaar... 5 community's

Onderwijs van Morgen

Initiatief van uitgeverij Malmberg. Een website met nieuwsberichten en artikelen van docenten en andere deskundigen die voor het onderwijs actief zijn. Lezers worden nadrukkelijk uitgenodigd om te reageren op de bijdragen. Doel is de discussie over hoe het toekomstige onderwijs eruit zou moeten zien te ondersteunen.
www.onderwijsvanmorgen.nl

Twitter

Twitter is een sociaal netwerk dat je kunt zien als de 'missing link' tussen chatten, SMS'en en bloggen. Twitter is een gratis stuk gereedschap dat niet specifiek bedoeld is voor het onderwijs. Iedereen kan meedoen. Je bouwt je eigen netwerk: je volgt mensen die je interessant vindt en wie jou interessant vindt kan jou volgen. Via je persoonlijke pagina voer je je berichten in van maximaal 140 tekens en zie je wat degenen die je volgt zojuist hebben geplaatst. Op die opmerkingen kun je desgewenst ook reageren. Standaard zijn je berichten publiek toegankelijk, maar je kunt ze ook afschermen. Twitter is bijzonder geschikt voor het stellen van korte, praktische vragen en voor het doorgeven van links naar bijzondere bronnen. Er is een groeiende groep onderwijsmensen actief op Twitter.
www.twitter.com

Leraar24

Leraar24 is een initiatief van Kennisnet, Ruud de Moorcentrum (Open Universiteit), SBL en Teleac/NOT. Op de website worden actuele thema's in het onderwerp geïntroduceerd met video-items. Bezoekers worden nadrukkelijk uitgenodigd te reageren om discussie op gang te brengen.
www.leraar24.nl

LinkedIn

De Hyves voor professionals, zo wordt LinkedIn wel genoemd. Op deze website maak je een profiel aan, gebaseerd op je CV. Vervolgens kun je contact maken met andere gebruikers, mensen met wie je wel eens hebt samengewerkt, collega's enzovoort. In LinkedIn zijn verschillende groepen actief rond het thema onderwijs, zoals het VO Netwerk en de groep van gebruikers van Leraar24. In groepen kunnen ideeën gedeeld worden en er is gelegenheid om te discussiëren naar aanleiding van een vraag of opmerking van een van de leden.
www.linkedin.com

Kennisnet

Kennisnet faciliteert community's rond alle vakgebieden. Via de homepage vind je verwijzingen naar openbare bronnen voor lesmateriaal en toetsen en naar themasites over o.a. mediawijheid, duurzaamheid en onderwijsinnovatie.
www.kennisnet.nl

Ordeproblemen in de klas

Sinds 1 november 2008 ben ik gestart met mijn promotietraject bij de lerarenopleiding in Sittard (FLOS). Het onderwerp van het onderzoek heeft betrekking op het herkennen van en reageren op ordeproblemen in de klas door docenten in opleiding.

Doceren is een complexe vaardigheid. Zowel het geven van een les als het managen van een klas leggen een groot beslag op het werkgeheugen van de docent in opleiding. Uit voorgaand onderzoek en ervaringen van docentop-leiders blijkt dat studenten vaak zo geconcentreerd zijn op het geven van hun les, dat ze niet toekomen aan het verwerken van relevante informatie uit de klas. Studenten - in tegenstelling tot meer ervaren docenten - weten nog niet welke informatie irrelevant is, daardoor raken zij overbelast. Dit leidt ertoe dat studenten de (voortekenen van) ordeproblemen niet waarnemen. Daarnaast wijst onderzoek uit dat wanneer beginnende docenten eenmaal succesvol strategieën voor klassenmanagement kunnen toepassen, dit vaak gepaard gaat met een snelle groei in andere competenties. De hamvraag is dus: hoe kunnen we docenten in opleiding leren sneller relevante signalen te herkennen van (voortekenen van) ordeproblemen? In mijn onderzoek bekijken we of dit bereikt kan worden met behulp van geannoteerde videofragmenten.

Tijdens een van de experimenten bekijken studenten videofragmenten van klassensituaties waarin ordeproblemen voorkomen. Tijdens de oefenfase wordt de video automatisch gepauzeerd op momenten dat er iets relevant in het videofragment gebeurt en verschijnt er een annotatie in beeld. Een annotatie is in dit geval een toelichting - gemaakt door experts in ons eerste experiment - met informatie over wat er op dat moment gebeurt en waarom dat relevant is voor de orde in de klas. Tijdens een posttest kijken we of de studenten (nu zonder annotaties) meer relevante signalen waarnemen in dergelijke videofragmenten, dan studenten die niet hebben geoefend met de annotaties.

Het onderzoek is relevant voor het onderwijs omdat het inzichten oplevert waar de lacunes liggen bij studenten in het waarnemen van relevante signalen uit de klas. Daarnaast testen we een methode waarbij studenten op gestructureerde wijze vaardigheden opdoen in het observeren en analyseren van klassensituaties.

Naast het onderzoek ben ik ook aan het kijken wat ik kan bijdragen aan het onderwijs. Het is voor mij belangrijk om eerst goed mee te kijken met collega's van de lerarenopleiding, omdat ik heb gemerkt dat het onderwijs anders verloopt dan ik gewend was in Rotterdam. Tot nu toe heb ik samen met een collega meegelezen en feedback gegeven op minoronderzoeken, daarnaast kijk ik mee met twee collega's bij de avondopleiding. Het bleek dat de lerarenopleiding in Sittard voor veel dezelfde uitdagingen staat als de opleiding ergotherapie in Rotterdam. De good practices die wij in Rotterdam hebben ontwikkeld heb ik voorgelegd bij André Nijsen, onze directeur, en ik hoop hier in de toekomst nog verder over mee te kunnen denken en doen.

Niek van den Bogert

Niek van den Bogert is promovendus bij FLOS/ lectoraat Educatieve functies van ICT. Over zichzelf vertelt hij:

'Geboren (1983) en getogen tussen de kassen van het Westland in Zuid-Holland, bleek al snel dat het mij aan groene vingers ontbrak en dat de beroepskeuze van mijn voorvaders daardoor geen strategische zet zou zijn. Na een beroepsopleiding tot ergotherapeut studeerde ik onderwijs- en ontwikkelingspsychologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Geboeid door de theorie wilde ik deze wel kunnen toepassen in de praktijk. Dat heb ik gedaan door naast mijn studie te werken als docent bij de opleiding Ergotherapie en als onderzoeker bij het verwante lectoraat 'Participatie Arbeid & Gezondheid'. Echter, mijn passie lag meer bij 'leren' en 'onderwijs', dan bij de gezondheidszorg. Zodoende heb ik de stap gemaakt naar de Fontys lerarenopleiding in Sittard.'

'Nu is het voor scholen weer interessant om talent van buiten het onderwijs aan te trekken. En dat komt het onderwijs ten goede.'

€ 6 miljoen extra subsidie voor zij-instromers in het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs

Sinds begin mei 2009 is er een nieuwe regeling voor mensen buiten het onderwijs die een baan als leraar ambiëren, de zogenaamde zij-instromers. Met de regeling wordt de overstap naar het onderwijs vereenvoudigd.

Mensen met interesse in het onderwijs en met de juiste kwalificaties kunnen door deze regeling makkelijker worden omgeschoold tot leraar. Het aantrekken van talent van buiten de onderwijssector levert een sterke kwaliteitsimpuls in het onderwijs op.

Een zij-instromer:

- heeft een voltooide hbo- of wo-opleiding en wil docent worden in één van de algemene vakken;
- heeft minimaal een mbo4-opleiding voltooid in metaaltechniek, consumptieve techniek, bouwtechniek, voertuigtechniek, elektrotechniek of installatietechniek en wil in dat vak leraar worden.

'Deze subsidieregeling heeft tot doel om professionals van buiten het onderwijs binnen de school

te halen. Uit onderzoek blijkt dat zij-instromers een aanwinst zijn voor het onderwijs en na afronding van het zij-instroomtraject doorgaans ook als leraar in het onderwijs blijven werken.'

Gebleken is dat voor scholen de financiële drempel vaak te hoog was om zij-instromers aan te nemen. De nieuwe regeling wil eventuele financiële belemmeringen wegnemen om een zij-instromer aan te stellen. Voor de regeling is € 6 miljoen euro vrijgemaakt. De regeling is bedoeld voor leraren in het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs.

Bij de vorige regeling was er €15.000,- subsidie mogelijk per kandidaat. Nu is de subsidie per kandidaat verhoogd tot €19.000,-.

Geschiktheidsonderzoek

Een zij-instromer zoekt een baan in het voortgezet onderwijs, meldt zich in overleg met de school aan bij een assessment center van een lerarenopleiding en neemt deel aan een geschiktheidsassessment.

Na een goed verlopen assessment ontvangen de zij-instro-

mers een geschiktheidsverklaring en beginnen direct in het onderwijs, terwijl zij daarnaast studeren. Vanaf het moment dat de geschiktheidsverklaring er is, heb je een officiële rechtspositie tot de twee jaar studietijd verstreken zijn.

Scholingstraject van maximaal twee jaar

De zij-instroomregeling is door de overheid geregeld in de wet (WHW). Het is een scholingstraject van maximaal twee jaar om tot een bachelor- of masterbevoegdheid te komen. Van zij-instromers wordt dus verwacht dat zij binnen twee jaar een onderwijsbevoegdheid behalen. Er zijn voorwaarden aan dit traject verbonden. Het Fontys Assessment Center Educatie (FACE) beoordeelt of de kandidaat geschikt is om leraar te worden en, zo ja, begeleidt de student dan verder.

Bij Fontys valt de opleiding uiteen in twee delen:

- 1 De beroepsvoorbereiding ofwel het meesterschapsdeel: de voorbereiding op het beroep van leraar. De zij-instromer werkt hier in een groep, maar niet iedereen doet hetzelfde programma.
- 2 Het tweede deel ofwel het vakmanschapsdeel: het wegwerken van eventuele vakdeficiënties, een geheel individueel traject, afhankelijk van de vooropleiding.

Bekwaamheidsassessment

Het traject wordt afgesloten met een bekwaamheidsassessment, waarna de zij-instromer een bekwaamheidsdiploma krijgt dat volledig gelijkgesteld is aan een tweede graads (= bachelor) of eerste graads (= master) bevoegdheid.

Diplomaperspectief

Voor een wo-afgestudeerde bestaat de mogelijkheid om rechtstreeks een masterdiploma te behalen. Het meesterschapsdeel is volledig gericht op de bovenbouw.

Voor een hbo-afgestudeerde gaat de studie altijd via het bachelordiploma, maar er is wel compensatiemogelijkheid voor het meesterschapsdeel tijdens de eventueel daarop volgende masterstudie.

Meer informatie

Meer informatie over zij-instromers en de subsidie vindt u op de website www.minocw.nl en www.fontys.nl/face.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met FACE, telefoon 0877 871 766, of e-mailen naar Lianne Lamers, coördinator van FACE, l.lamers@fontys.nl

Jos Schilleman

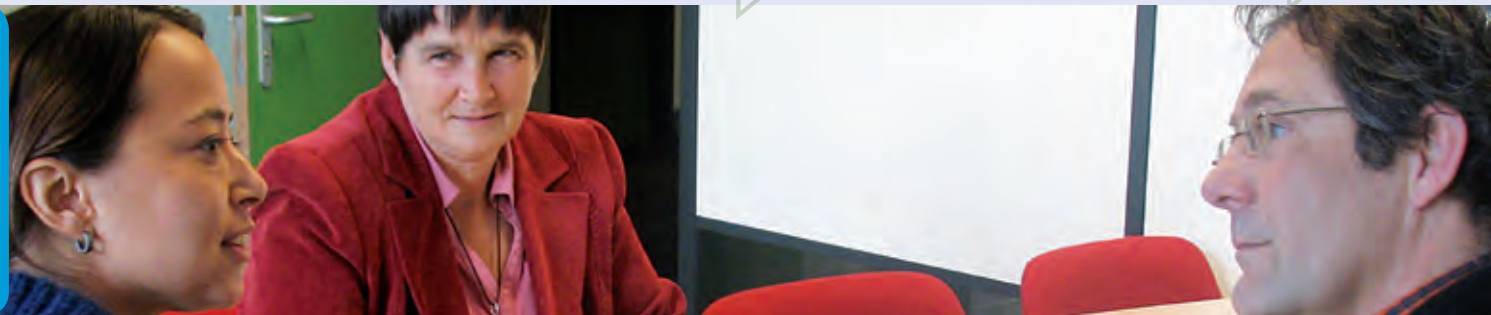
FACE - Fontys Assessment Center Educatie

FACE is een professionele educatieve dienstverlener, intern gericht op het onderzoek van de competenties van de Fontysmedewerkers en extern gericht op de competenties van collega's in het onderwijsveld en van werknemers in het bedrijfsleven. FACE is gespecialiseerd in een breed scala van assessments.

FACE is als zakelijk organisatieonderdeel verbonden aan drie lerarenopleidingen:

- Fontys Leraren Opleiding Tilburg (FLOT);
- Fontys Pedagogisch Technische Hogeschool (PTH) Eindhoven;
- Fontys Lerarenopleiding Sittard (FLOS).

FACE is aangesloten bij AEA - Association for Educational Assessment Europe (www.aea-europe.net)

Marja van der Poort-van Steensel (1971)

Werk **Docent consumptieve technieken praktijkonderwijs**
Opleiding Leraar consumptieve technieken, Fontys PTH, 1997-1999
Master SEN, Fontys OSO, 2007-2009

'Ik geloof heel erg in het competentiegericht leren'

Gespecialiseerd Leraar VO

Marja is (bijna) voor de tweede keer ex-student bij Fontys. Binnenkort studeert ze af als Master SEN (Special Educational Needs) bij Fontys OSO, leerroute 'Gespecialiseerd Leraar Voortgezet Onderwijs'. Deze 2-jarige studie werd voor zo'n 20 docenten van het Pius X-College 'op locatie' verzorgd in Bladel. 'Ik heb voor mijn meesterstuk gewerkt aan de invulling van een nieuwe opleiding: 'Horeca op niveau 1', op assistent-niveau dus, mijn dagelijkse werk op de afdeling Praktijkonderwijs. Ik heb dat heel projectmatig aangepakt. Dat heb ik meegenomen van mijn werk in de commerciële sector.'

Center Parcs Training Center

Marja behaalde zelf haar vwo-diploma ook op het Pius X, deed een toeristische opleiding, de Hotelschool in Leeuwarden, had een leidinggevende functie in de horeca en werkte voor de interne opleidingen van het Center Parcs Training Center. Een collega daar adviseerde haar om de docentenopleiding PTH te gaan doen. 'Dat kan je van pas komen', zei ze, 'dat was goed gezien dus'. In 1999 behaalde Marja haar diploma consumptieve technieken. Een verkort traject op maat op basis van EVC (erkenning van verworven competenties).

Open sollicitatie

'Echt een prachtbaan bij Center Parcs, maar toen ik kinderen kreeg, werd het me wel veel, steeds het land in voor meerdaagse trainingen.'

Ze stuurde een open sollicitatie naar het Pius X om les te kunnen geven in de praktijkvakken. 'Ik dacht: praktijkvakken... dat sprak me aan, wist eigenlijk nog niet echt wat praktijkonderwijs inhield. Wel een hele stap. Had eerst

heel rustige, volwassen cursisten. Nu werk ik met echte pubers, die zijn veel drukker natuurlijk en de leerlingen hier hebben veel structuur nodig. Maar ik heb in 3 jaar mijn draai helemaal gevonden.'

Theorievragen komen vanzelf

'Concreet en doelgericht werken, dat vind ik hier belangrijk. Leerlingen moesten binnen 8 weken een wijn-spijsproeverij organiseren. Dan zijn ze meteen enthousiast en wij begeleiden dat. Ze kunnen zó veel als ze gemotiveerd zijn. Theorievragen komen vanzelf. 'Wij weten eigenlijk niks van wijn', zeiden ze, dan gaan we daarop in. Ik geloof heel erg in het competentiegericht leren, juist ook op dit niveau! Geef leerlingen maar de kans te laten zien wat ze kunnen.'

Planmatig werken

'Planmatig werken, aanpakken, zorgen dat er resultaat komt, dat ligt mij heel erg, ook door de bedrijfscultuur waar ik vandaan kwam. Daarom sprak de studie Master SEN me ook aan, heel praktijkgericht, ik kon in die opleiding heel goed een link maken met wat ik hier doe. En samen studeren met collega's van school heeft voordelen allicht: Je zit minder op eilandjes, bespreekt elkaars visies.' Verschillen tussen de cultuur in het bedrijfsleven en op school? 'Het resultaatgerichte werken vooral, maar ik zie op school ook dingen veranderen hoor. Er wordt meer gekeken wat de activiteiten opleveren, het is minder vrijblijvend, geen ellenlange vergaderingen meer. En mijn 'werkkledingkast' ziet er nu wel wat anders uit dan vroeger...'

Bob Zeegers

Ons werk

Deze slogan is de titel van de onderzoeksdag die het lectoraat Leerstrategieën van FLOT elk jaar organiseert. Op dinsdag 7 juli is het weer zover en kunnen deelnemers presentaties bijwonen over praktijkonderzoek en zich in workshops laten informeren over aspecten rondom het doen van onderzoek. Ook kunnen zij meer informatie krijgen over begeleidingsmogelijkheden bij het doen van praktijkonderzoek in de eigen school.

Quinta Kools (associate lector) vertelt wat de redenen zijn om dit evenement jaarlijks te organiseren. 'We willen het doen van onderzoek in de school onder de aandacht brengen. Het is onze sterke overtuiging dat het doen van onderzoek een vorm van professionalisering is, zowel voor individuele docenten als voor scholen.' Lector Sanneke Bolhuis voegt hieraan toe: 'Bij de lerarenopleiding van FLOT vinden we dat praktijkonderzoek niet alleen iets is voor academische scholen. Studenten van lerarenopleidingen worden tegenwoordig allemaal voorbereid op hun rol als onderzoekende docent. Als je praktijkonderzoek beschouwt als een professionele leerstrategie is het een activiteit die in elke school thuishoort.'

Op de onderzoeksdag vertellen docenten uit het werkveld en docenten en studenten van FLOT over onderzoek dat zij in hun praktijk gedaan hebben. We hopen dat andere docenten hier enthousiast van worden en ook praktijkonderzoek gaan doen. We snappen natuurlijk ook wel dat docenten het al erg druk hebben met al hun lesgevende taken, maar docenten die praktijkonderzoek hebben gedaan ervaren het wel als een meerwaarde. We willen dat graag illustreren met enkele uitspraken van docenten die met begeleiding van het lectoraat praktijkonderzoek in hun eigen school deden:

'Het verbaasde me dat je zo aan het puzzelen kunt zijn met een vraag en dat daar zoveel tijd overheen ging. Het was wel een eye-opener. Het was veelzijdiger dan ik had verwacht, er zat gelukkig afwisseling in. Mijn beeld bij onderzoek doen is in de boeken duiken en theorie toepassen. En dat was het niet, het was heel leuk en je ziet het een keer. Eigenlijk zouden heel veel docenten het een keer moeten doen, ervaren wat het is.' (Dorothee, docente havo/vwo)

'Als docent ben je gewoon aan het lesgeven en nu is het fijn dat je met iets anders bezig kunt zijn (ik geef al 20 jaar les!). Ik vind dat nog wel heel leuk, maar ik had het gevoel dat ik bleef steken. Stagiaires komen binnen met nieuwe methodes en ideeën en zelf blijf je steken, ik was nu op een andere manier met mijn werk bezig en ik hoop dat er iets uitkomt waar veel kinderen iets aan hebben. Ik doe het niet voor mezelf, ik doe het voor de kinderen' (Jane, docente vmbo)

'Je gaat anders nadenken, je gaat je afvragen hoe mensen tot conclusies komen, je gaat zelf veel meer vragen stellen. Je bent je wat bewuster van processen.' (Henry, docent havo/vwo)

'Het maakt je wel weer kritisch op vanzelfsprekendheden: kritischer kijken! En eerder dit soort onderzoekjes doen! (Elly, docente volwasseneducatie)

De citaten geven aan dat onderzoek misschien in eerste instantie een vreemd fenomeen lijkt dat echter bij nadere kennismaking verrassend positief beoordeeld wordt! Dus kom naar de onderzoeksdag als je je wilt laten inspireren op dit gebied!

De onderzoeksdag kent een gevarieerd programma. We beginnen de dag met een schoolleider die vertelt over onderzoek in de school. Vervolgens zijn er parallelsessies waarin docenten en studenten hun onderzoek presenteren. In elke presentatie staan drie vragen centraal:

- Hoe is het onderzoeksproces verlopen?
- Wat heeft het doen van onderzoek je (als professional) opgeleverd?

- werkt het?

- Wat heeft het onderzoek je aan praktijkkennis opgeleverd?

Er is ruime gelegenheid tot vragen stellen aan de presentatoren.

Na de lunch kunnen deelnemers kiezen uit een aantal workshops die in praktische zin te maken hebben met het doen van onderzoek. Elke deelnemer krijgt een map met

informatie over de onderzoeksdag, over praktijkonderzoek in de school en een bewijs van deelname.

Deelname aan de dag is gratis. Meer informatie over het programma is te verkrijgen via de website van FLOT. www.fontys/flot, zie aldaar bij Nieuws.

Ook kunt u zich op deze website aanmelden om deel te nemen aan de dag.

Het programma in het kort DINSDAG 7 JULI 2009

9.30	Inloop. De koffie staat voor u klaar
10.00	Welkom door Ans Buys, directeur FLOT
10.10 -10.40	Visie op praktijkonderzoek in de school door een rector van een van de scholen waarmee FLOT samenwerkt
10.45 - 11.30	Presentatieronde 1: Voorbeelden van praktijkonderzoek Docenten van diverse scholen, FLOT-docenten en FLOT-studenten (bachelor en master) vertellen over hun eigen praktijkonderzoek.
11.40 – 12.25	Presentatieronde 2: Voorbeelden van praktijkonderzoek (zie ronde 1)
12.30 -13.30	Lunch
13.30 uur	Keuze uit 3 workshops waarin praktische aspecten rondom het doen van praktijkonderzoek aan de orde komen 1) With a little help from my (critical) friends 2) Do's en don'ts bij praktijkonderzoek in de school 3) Toetsen als onderzoeken
15.30 -16.00	Plenaire afsluiting

Quinta Kools en Sanneke Bolhuis, lectoraat leerstrategieën van FLOT

Onderzoek in Vlaanderen en Nederland

Hoe kunnen we het

De Belgische studente Ann Devynck is bezig met de afronding van haar studie Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit van Gent. Een dezer dagen studeert af op haar masterproef, een degelijk onderzoek naar de ervaren aantrekkelijkheid van het lerarenberoep onder Vlaamse en Nederlandse docenten en studenten uit lerarenopleidingen. Dit onderzoek is een poging om een oplossing te bieden voor het lerarentekort door na te gaan hoe de aantrekkelijkheid van het beroep verhoogd kan worden

Ann Devynck heeft als afstudeerrichting Pedagogiek en Onderwijskunde gekozen. Aanvankelijk koos ze de major Lerarenopleiding om nog wat dichterbij de lerarenopleiding te staan. Haar masterproef omvat een kwantitatief onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep in het vo, zoals Vlaamse en Nederlandse leraren en studenten uit de

lerarenopleiding die ervaren.

Uit het onderzoek blijkt dat Ann Devynck het onderwijs een warm hart toedraagt en gemotiveerd is voor haar studie. Zelf zegt ze daarover:

Ik heb gekozen voor deze richting, omdat het onderwijs mij heel erg boeit. Dankzij mijn opleiding heb ik (beperkte) stages kunnen doen in het kleuter, lager en in het secundair onderwijs. Ik vind het boeiend om meer te weten over het onderwijs. Tevens vind ik dat een job in het onderwijs voldoening heeft, het heeft nut ...

Ikzelf ben zeer leerlinggericht (ik kan hierbij goed luisteren, mij inleven ...) en door deze karakteristiek is het logisch dat ik eigenlijk zeer graag deze opleiding volg.

Opzet van het onderzoek

De algemene probleemstelling is dat er in Nederland sprake is van een lerarentekort en dat dat gaandeweg ook in Vlaanderen het geval zal zijn. Maar het is hierbij geen pessimisme wat de klok slaat. Want de achterliggende,

constructieve vraag is telkens hoe de geconstateerde misstanden opgelost kunnen worden.

We kijken naar overschotten en tekorten, maar centraal staat toch steeds weer de vraag: hoe kunnen we het beroep van leraar zó aantrekkelijk maken dat mensen in het onderwijs willen werken en blijven werken. (Marc Vermeulen)

Het onderzoek valt uiteen in een literatuurstudie en een onderzoek met vragenlijsten.

Literatuurstudie

De literatuurstudie schetst het maatschappelijk kader en de knelpunten daarbinnen, zoals de statusdaling van het lerarenberoep, de vergrijzing, de moeilijke start van beginnende leraren en enkele discutabele werkvoorwaarden voor leraren, zoals de geringe promotiemogelijkheden en de werkdruk. Daarnaast geeft de literatuurstudie een overzicht van mogelijke maatregelen, zoals:

- alle goede leraren behouden met financiële beloningsverbeteringen, maar vooral ook met niet-financiële, psychologische beloningen. Experimenten in het buitenland met individuele prestatiebeloning van leraren tonen overigens aan dat de prestaties van leerlingen aanzienlijk verbeteren;
- beginnende leraren ondersteunen. Dat begeleiding van beginnende leraren zijn vruchten kan afwerpen, blijkt uit de resultaten van een analyse van zes begeleidingsprogramma's verricht door het Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt in vijf verschillende landen: Canada, Engeland, Frankrijk, de Verenigde Staten en Zwitserland. Alle deelgenomen landen of deelstaten hebben positieve ervaringen met het programma: het draagt namelijk bij tot het behoud van de starters.

Tevens werken de starters met meer plezier en ook de meer ervaren leraren die betrokken zijn, zijn zeer gemotiveerd om hun nieuwe collega's te begeleiden;

- Specifiek beleid voor de oudere groep leraren. Ook betere arbeidsomstandigheden en de mogelijkheid om hun professionele ontwikkeling verder te kunnen uitbouwen, horen hierbij. Wat deze groep van leraren belangrijk acht, is ondersteuning bij hun professionele ontwikkeling op het vlak van technologie, het lesgeven aan verschillende leerstijlen en aan leerlingen met speciale noden.

ze zich afzijdig. Ten slotte vinden studenten en leraren dat er sprake is van een hoge werkdruk.

Discussie en gesprekken voor meer kleur

De verkregen onderzoeksresultaten zijn teruggekoppeld naar de resultaten van het literatuuronderzoek. De resultaten werden ook teruggekoppeld in gesprekken met mevrouw Hilde Meysman, opleidingsdirecteur Bachelor in het onderwijs (secundair onderwijs) van de Arteveldehogeschool te Gent, en de heer Titus Frankemölle, voorzitter van de centrale directie van het Zeldenrustcollege te Terneuzen.

Lerarenberoep aantrekkelijker maken?

- Nieuwe mensen aanwerven: zij-instromers, studenten en gepensioneerde leraren.

Dit is een goed uitgewerkt vergelijkend onderzoek naar de literatuur over dit onderwerp in Vlaanderen en Nederland. En het is ook heel leesbaar. In het algemeen blijken de verschillen tussen beide landen niet erg groot.

Vragenlijsten

Het onderzoek met vragenlijsten was kwantitatief en exploratief (het was de bedoeling om de resultaten te registreren, niet om ze te vergelijken). Doel van de vragenlijsten was zicht te krijgen op de gepercipieerde aantrekkelijkheid van het lerarenberoep en na te gaan op welke wijze die aantrekkelijkheid verhoogd kan worden. Vier vragen stonden centraal:

- 1 Hoe kan de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep verhoogd worden?
- 2 Hoe komt de leraar over in de media?
- 3 Wat vinden de ondervraagden van de arbeidsvoorwaarden die het lerarenberoep met zich meebrengt?
- 4 Hoe ervaren de ondervraagden de werkdruk in het lerarenberoep?

Enkele conclusies uit het onderzoek

Enkele initiatieven om het lerarenberoep aantrekkelijker te maken, staan in hoog aanzien bij studenten en leraren. Vooral de roep naar meer ondersteuning voor beginnende leraren, autonomie en meer participatiekansen springen in het oog. Een onafhankelijk fonds om leraren te stimuleren een hogere kwalificatie of specialisatie te doen halen, kan op grote steun rekenen bij de Nederlandse studenten; de vervangingspool werd door Vlaamse studenten vrij positief gewaardeerd.

Met betrekking tot de rol van de media meent een overgrote meerderheid van de studenten dat de media verkeerde informatie verspreiden over het lerarenberoep. De studenten zijn het er vervolgens mee eens dat bepaalde arbeidsvoorwaarden niet aantrekkelijk ogen, vooral het salaris en de promotiemogelijkheden. Dit in tegenstelling tot de vakantieregeling. Over de pensioenregeling hielden

Aanbevelingen

Op basis van de verkregen resultaten geeft Ann Devynck een aantal aanbevelingen naar leraren, media, lerarenopleiding, schoolleiding en overheid. Enkele voorbeelden:

- De leraren blijken tevreden te zijn over hun job en ook in andere onderzoeken werd dit meermaals bevestigd. Leraren zouden beslist met meer trots over hun beroep mogen spreken.
- De lerarenopleiding heeft een uitdrukkelijke rol in het informeren van de arbeidsvoorwaarden.
- De schoolleiding speelt een cruciale rol in twee domeinen. Leraren hebben ondersteuning nodig, maar willen tegelijkertijd de nodige privacy. Wanneer leraren meer inspraak hebben in het schoolbeleid, kunnen ze een aantal bijkomende opdrachten relativeren en voelen ze zich beter. Ten tweede moeten scholen bepaalde functies openstellen voor leraren. Hierbij moeten schoolleiders er rekening mee houden dat leraren hun onderwijsopdracht niet volledig willen opgeven.

Boeiende meesterproef

Al met al is het een boeiende masterproef, van belang voor iedereen die op zoek is naar de oorzaken van de groeiende lerarentekorten en vooral naar de mogelijkheden om daar iets aan te doen, naar de mogelijkheden kortom om het lerarenberoep aantrekkelijker te maken. De vergelijking tussen Vlaanderen en de situatie in Nederland geeft het onderzoek extra diepgang.

Jos Schilleman

Ann Devynck (23 jaar, afkomstig uit Oostende) studeert Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit van Gent met als afstudeerrichting Pedagogiek en Onderwijskunde. Haar masterproef heeft als titel *Een onderzoek naar de aantrekkelijkheid van het lerarenberoep secundair (voortgezet) onderwijs in Vlaanderen en Nederland*. Haar promotor is prof. dr. A. Aelterman. Voor nadere informatie kunt u via e-mail contact opnemen met Ann Devynck: ann.devynck@ugent.be

Beoordeling

Leren en veranderen

Het studieboek *Leren en veranderen* van Sanneke Bolhuis was alweer aan zijn derde druk toe en is volledig herzien. Bij de voorbereiding van de herdruk zijn de commentaren en suggesties van veel docenten geraadpleegd. Er is gestreefd naar zo groot mogelijke actualiteit.

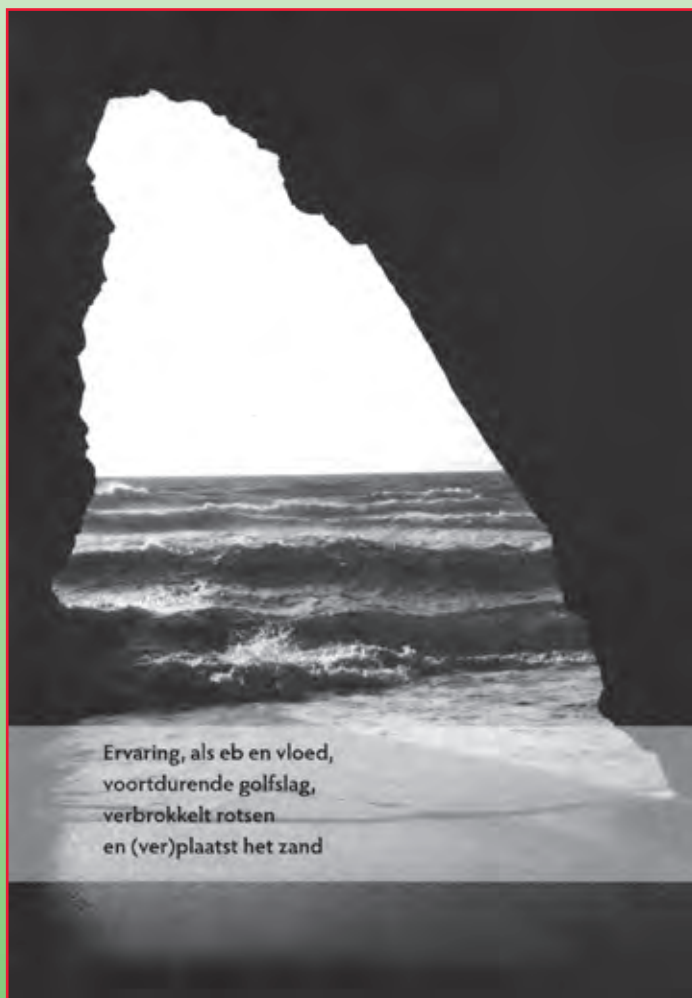
Het boek is geschreven voor iedereen die belangstelling heeft voor leren en het beïnvloeden van leren. Het wordt dan ook vooral gebruikt in het hoger beroepsonderwijs: bij social studies, personeelswerk, verpleegkunde en journalistiek, evenals op pabo's en lerarenopleidingen vo/mbo. Het gaat in alle gevallen om beroepsgroepen die proberen om inzichten en handelen van hun cliënten te beïnvloeden.

De auteur behandelt na een inleiding – die tevens als samenvatting fungeert – achtereenvolgens in vier hoofdstukken:

- verschillende leerprocessen, waarbij het vooral gaat over allerlei spontane leerprocessen die zich voordoen naast leren dat door onderwijs wordt georganiseerd;
- leren en (sub)cultuur, waar wordt besproken hoe de (sub)cultuur waarvan je deel uitmaakt bepaalt wat je leert – en hoe dit allerlei problemen kan meebrengen bij participatie in verschillende (sub)culturen;
- van georganiseerd leren naar werkleren, waarin leren in het onderwijs, leren in stages en leren op de werkplek als beroepsbeoefenaar naast elkaar worden gezet;
- het leervermogen, over de ontwikkeling van het leervermogen, leercompetenties in spontane en georganiseerde leerprocessen en over verschillen in leerstijl ofwel ieders voorkeursmanier van leren.

In het vijfde, tevens laatste hoofdstuk verstrekt ze achtergrondinformatie over leertheorieën.

Leren en veranderen gaat in op de vraag wat leren nu eigenlijk is, welke manieren van leren er zijn, hoe eerdere leerprocessen de capaciteit

Ervaring, als eb en vloed,
voortdurende golfslag,
verbreekt rotsen
en (ver)plaatst het zand

Bij de bijgaande foto wordt onder andere gevraagd:

- Hoe kun je de foto zien als beeld van het leren van ervaringen in het leven?
- Wat gebeurt er bij het leren van ervaringen? Wat betekent eerdere ervaring voor nieuwe ervaringen? Wat blijft, wat verandert? Houdt het op?

en de motivatie beïnvloeden en welke invloed de sociaal-culturele omgeving op de lerende heeft. Om de mogelijkheden en moeilijkheden van blijvend leren te beoordelen, is inzicht nodig in spontane leerprocessen, interactie met de sociaal-culturele omgeving en leermogelijkheden en leerbelemmeringen.

Enkele statements die voorkomen in de inleiding:

‘Leren is per definitie veranderen. Leren als proces heeft verandering tot gevolg.’

‘Leren is een aspect van het hele leven en gaat gedurende het hele leven door.’

‘Leren is het tot stand komen van betekenis of van verandering in betekenis.’

‘Het referentiekader vormt het uitgangspunt voor en het resultaat van leren.’

Een van de interessante onderdelen van het boek vormen de circa twintig opdrachten die een beroep doen op het reflectievermogen van de cursist. Vijf van die opdrachten hebben als verzamelnaam ‘Kijk naar de foto’. Bij die opdrachten is een paginagrote foto opgenomen, een metafoor voor een belangrijke boodschap in dat hoofdstuk, met daarbij een intrigerende tekst.

Lijvig, maar niet zwaarlijvig

Leren en veranderen is een ‘lijvig’ studieboek, maar het is helder opgezet, het zit didactisch goed en afwisselend in elkaar en het taalgebruik is helder en transparant. Al met al is het zeker geen ‘zwaarlijvig’ studiemateriaal met onnodig en hoogdravend woordgebruik. Anderzijds gaat Sanneke Bolhuis niet op haar knieën zitten voor de stu-

dent, maar weet de achtergronden en de theorie over leren toegankelijk te maken voor wie de moeite neemt zich in de materie te verdiepen. Het is een met zorg samengesteld en interessant studieboek.

Website informeert potentiële zij-instromers

Word leraar in het VO

Op één plek alle relevante informatie vinden over werken in het voortgezet onderwijs. Dat is de doelstelling van de nieuwe website ‘Wordleraarinheto.nl’. De website is een initiatief van de CAO-partners van het voortgezet onderwijs. Zijn willen op de website een realistisch beeld van het vak schetsen.

Belangrijkste doelgroep van de website wordt gevormd door potentiële zij-instromers, zoals afgestudeerden aan pabo's of professionals die in het bedrijfsleven werken. De website wijst hen de weg naar informatie die in hún

situatie van belang is. Een van de onderdelen van de website is een quick scan, die je op basis van je antwoorden op 11 vragen vertelt of je al dan niet geschikt bent voor het vak. In zes filmpjes vertellen (nieuwe) leraren over hun ervaringen. Ook schoolleiders en personeelsfunctionarissen kunnen op de website terecht. Speciaal voor hen staan er - naast CAO-achtige informatie - veel praktische adviezen en tips over de begeleiding van aankomende leraren op.

Webadres: www.wordleraarinheto.nl

Conferentie 11 juni 2009

Opleiden in de school

Drie sprekers, dertien workshops, een forumdiscussie, honderdvijftig deelnemers: het onderwerp Opleiden in de School is veelzijdig en mocht zich op 11 juni verheugen in een grote belangstelling. Schoolleiders en stagebegeleiders (OD's, SPD's, FCD's) uit het beroepsonderwijs, voortgezet onderwijs en het hbo kwamen in het Mollergebouw in Tilburg bijeen om met elkaar van gedachten te wisselen en elkaar te informeren over het samen opleiden van leraren.

Samen aan de slag

FLOT-directeur Ans Buys opent de dag met een schets van de landelijke en regionale ontwikkelingen. Onder andere de landelijke kennisbasis, Krachtig Meesterschap en ICT-competenties passeren de revue. Zij benadrukt dat deze ontwikkelingen gezamenlijke kansen bieden voor de lerarenopleidingen en de scholen:

'FLOT is met veel scholen al samen aan de slag in allerlei projecten en we willen dat graag uitbouwen. Of dat in kleine projecten gebeurt of in een veel verdergaand partnermodel, FLOT open staat voor verschillende varianten. Op die manier willen we tegemoetkomen aan de verschillende ambities die scholen hierin hebben.'

Mediteren zonder kat

In zijn presentatie over samenwerking en wederzijdse afhankelijkheid, weet Anthony Paijmans (FLOT) het publiek te boeien met inspirerende verhalen over nordic walking en mediteren zonder kat. Het zijn relativerende noten bij alle formele regels en beheerstaken die ook bij samenwerking horen, maar die niet mogen overwoekeren waar het werkelijk om gaat: samen goede leraren opleiden. Als het applaus is verstomd, volgt de eerste workshopronde. Het aanbod is breed. Verschillende scholen vertellen over hun pilots en medewerkers van de lerarenopleiding geven workshops over uiteenlopende onderwerpen, als coachen met videofeedback, het loopbaantraject Halfweg, de taalwerkplaats, tweetalig onderwijs en leren/opleiden op het leerplein. Het geeft veel stof tot nadenken en napraten tijdens de lunch.

Leren gebeurt vanzelf

Rond enen is het de beurt vertelt lector Sanneke Bolhuis over leren in de praktijk.

'Leren op de werkplek gebeurt altijd. Studenten leren in de praktijk spontaan, zonder dat zij daar bewust over nadenken, door gewoon mee te draaien. Leren gebeurt vanzelf, maar niet vanzelf goed. Het

is belangrijk het leerproces zichtbaar te maken en te begeleiden.'

Bepalend voor de kwaliteit van leren in de praktijk is de kwaliteit van de leercultuur in de school. Sanneke Bolhuis houdt een pleidooi voor praktijkonderzoek als middel om de professionele leercultuur te verbeteren.

Met die woorden nog in het hoofd, maken de deelnemers zich op voor de volgende workshopronde. Over bijvoorbeeld innovatief beroepsonderwijs, het project milieukunde, het Fontys Assessment Center Educatie (FACE) of over de samenwerking tussen WO, VO en de masteropleidingen van FLOT.

Alles geweldig

FLOT ondervindt grote problemen bij het plaatsen van eerstejaarsstudenten. In het afsluitende forum discussiëren studenten, collega's van de scholen en van de lerarenopleiding daarom over 'Het genot van propedeusestudenten in de school'. Al snel zijn zij het eens: eerstejaars zijn een aanwinst om in de school te hebben. Het forum benadrukt dat de kiem voor het leraarschap juist in het eerste jaar van de opleiding wordt gelegd.

Forumlid Jos Wiltshut (Newman College): 'Ze geven vanuit hun onbevangenheid vaak onverwachte reflectie op je eigen handelen en vinden alles geweldig -rapportenvergaderingen en zelfs correctiewerk.'

Olga Ligtvoet (FLOT): 'In de loop van die tien weken zie je ze veranderen van leerling naar student en beginnend leraar. Óf ze komen erachter dat ze niet geschikt zijn voor het vak. En ook dat is belangrijk.'

Van uit de zaal komt van Sanneke Bolhuis ten slotte nog een welgemeende aanbeveling:

'Laat vooral aan eerstejaars zien hoe mooi ons beroep is!'

Patrick Eckringa, adjunct-directeur Onderwijs FLOT

Puberbrein binnenstebuiten

Waarom heb je je huiswerk niet af? Doe nou eens niet meteen zo boos! Nog één keer: zet dat mobieltje af! De communicatie met pubers verloopt nogal eens stroef. Soms begrijpen we niets van deze schijnbaar ongeleide projectielen. Gelukkig staan we niet met lege handen...

In 'Puberbrein binnenstebuiten' gaan Huub Nelis en Yvonne van Sark in op de vraag: 'Wat beweegt jongeren van 10 tot 25 jaar?' Op basis van recente nieuwe wetenschappelijke inzichten in de ontwikkeling van het brein geven ze verklaring voor en tips voor het omgaan met het soms puzzelachtige gedrag van pubers. Het boek is bedoeld voor de brede doelgroep van ouders en docenten tot professionals binnen organisaties die jongeren willen bereiken. De auteurs zijn werkzaam voor het communicatiebureau YoungWorks, dat gespecialiseerd is in jongeren.

Voelen en denken

Nelis en Van Sark beschrijven hoe de ontwikkeling van de hersenen en het lichaam in een complex samenspel het kind tussen het 10e en het 25e levensjaar naar de volwassenheid leidt. Inderdaad, 25e, want we weten inmiddels dat het proces dan pas afgerond is en jongeren in een fysiek en mentaal rustiger vaarwater terecht komen. De complexiteit zit hem in periodes dat voelen en denken niet goed samenwerken. Emoties van anderen worden verkeerd en vaak negatiever dan bedoeld begrepen. Pubers hebben moeite met denken op de lange termijn en dus met plannen of vakkenpakketten kiezen (laat staan een beroep). Verder zoeken ze naar nieuwe uitdagingen, kicks die hen helpen grenzen op te sporen en zichzelf beter te leren kennen. En dat ze 's morgens vroeg niet op hun best zijn... daar kunnen ze niets aan doen!

Autoritatief

Een en ander betekent nogal wat voor de opvoeding. De auteurs pleiten in dit verband voor een autoritatieve begeleiding, waarbij opvoeders streng zijn in het stellen van kaders, maar altijd vanuit een liefde- en begripvolle benadering. In het onderwijs betekent dat dat je als do-

cent vooral betrokken bent bij het wel en wee van je leerlingen, maar wel binnen een kader van structuur en regels. De puberteit biedt niet alleen problemen, stellen de auteurs. Als je leerlingen uitdagende opdrachten geeft en ze regelmatig complimenteert voor hun prestaties bloeien ze op. En als je ze echt serieus neemt, kun je veel met ze bereiken. Zo vertelt een schooldirecteur hoe hij elke maand luncht met een groepje leerlingen om in een open gesprek te vragen naar ideeën om de school beter en leuker te maken.

Deskundigen?

Een van de meest interessante aspecten van het boek is dat de auteurs hun inzichten plaatsen in de context waarin jongeren nu opgroeien: een wereld van internet en games, maar ook van opvoeders die van een andere generatie zijn en het erg druk hebben met hun eigen bezigheden. Zo constateren ze dat jongeren toegang hebben tot alle informatie en de wereld om hen heen lijken te begrijpen, maar dat veel opvoeders niet verder kijken om te zien dat dat veelal schone schijn is. Pubers zijn nog altijd onzeker, kennen lang niet altijd de waarheid en doen nog genoeg 'domme' dingen om een intensieve en goede begeleiding van opvoeders te rechtvaardigen.

Huub Nelis en Yvonne van Sark,
Puberbrein binnenstebuiten,
Kosmos Uitgevers, Utrecht.
224 pagina's,
ISBN 978 90 215 4195 2

Associate degree in Education

Het onderwijs in het vmbo en mbo wordt voortdurend verbeterd om leerlingen nog meer te motiveren tot leren. Dit vraagt onder andere om een andere inzet van medewerkers, waardoor er nieuwe functies in het onderwijs ontstaan. In september start Fontys in Eindhoven met zeven nieuwe associate-degree-opleidingen.

Traditioneel werken er alleen leraren als onderwijzend personeel, maar dat is de laatste jaren duidelijk aan het veranderen. Naast de leraar zijn er op veel scholen inmiddels ook onderwijsassistenten, instructeurs en andere onderwijsondersteuners werkzaam. De overheid stimuleert de aanstelling van deze functionarissen, omdat dat de functiedifferentiatie in het onderwijs bevordert en ertoe kan bijdragen dat het verwachte lerarentekort kan worden teruggedrongen.

Jan Timmers, coördinator van de Ad-opleidingen binnen Fontys: 'Niet alle onderwijsactiviteiten hoeft de docent zelf uit te voeren. Door de aanwezigheid van de onderwijsondersteuner kan hij zich richten op andere taken.'

Ook buiten het onderwijs komen steeds vaker vakmensen terecht in functies als bedrijfsopleider, leermeester of instructeur. Binnen alle branches is steeds vaker behoefte aan mensen die naast hun vakspecialisme goed zijn in communiceren, informeren en instrueren. Juist voor deze

groep medewerkers zijn er tot op dit moment nauwelijks geschikte en erkende opleidingsmogelijkheden. De nieuwe Associate-degree-opleidingen voor onderwijsondersteuners zijn daarvoor ook een welkome aanvulling.

Nieuwe opleiding op hbo-niveau

Al langer bestaan er opleidingen op mbo-niveau, gericht op een breed en algemeen opgeleide ondersteuner, die veelal in het basisonderwijs als onderwijsassistent of klas-senassistent werkzaam is.

Daarnaast is er nu ook een hbo-opleiding op het niveau van Associate degree (Ad). Het gaat om een tweejarige hbo-opleiding voor onderwijsondersteuners. Ze leidt op voor een erkend hbo diploma, de Associate Degree in Education.

Wie is de onderwijsondersteuner Ad?

De onderwijsondersteuner is iemand uit de praktijk. Hij heeft daar ruime ervaring opgedaan in één van de sectoren techniek, zorg en welzijn of economie. Op een school voor beroepsonderwijs werkt hij onder verantwoordelijkheid

van docenten en begeleidt leerlingen en leerlinggroepen. Buiten het onderwijs kan de onderwijsondersteuner werkzaam zijn als bedrijfsopleider, instructeur, trainer of leermeester.

Het profiel van de onderwijsondersteuner Ad in het kort:

- bezit pedagogisch-didactische vaardigheden;
- heeft een specialisatie in een vak of leergebied;
- werkt zelfstandig aan de uitvoering van zijn taken en is verantwoordelijk voor de inhoud en vorm daarvan;
- ontwikkelt leeropdrachten en instructiemateriaal.

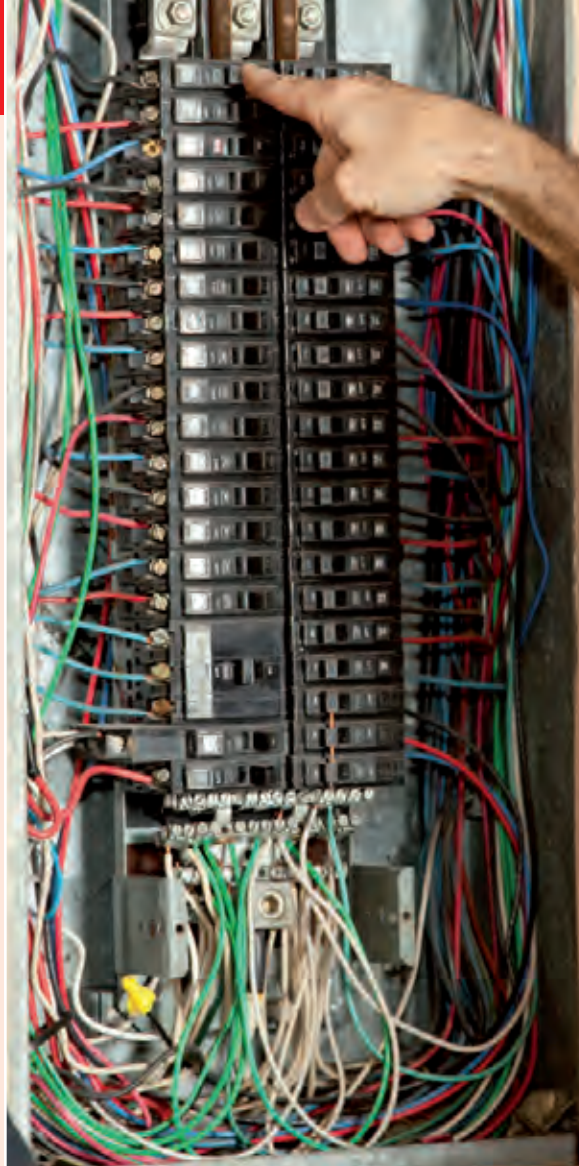
Het onderscheid tussen een docent en de onderwijsondersteuner kenmerkt zich door een verschillende mate van complexiteit en verantwoordelijkheidsbereik binnen hun werkzaamheden. Een onderwijsondersteuner is bijvoorbeeld niet eindverantwoordelijk voor opleidingen in hun geheel; daarvoor zijn docenten en lerarenteams verantwoordelijk. En een onderwijsondersteuner kan (leer)problemen signaleren bij leerlingen, maar is niet opgeleid om daarvoor oplossingen te vinden.

De Ad-opleiding

Met ingang van het schooljaar 2009-2010 verzorgt Fontys Hogescholen zeven verschillende Ad-opleidingen voor onderwijsondersteuner:

- 1 Onderwijsondersteuner Metaal-elektro-installatietechniek
- 2 Onderwijsondersteuner Bouwtechniek
- 3 Onderwijsondersteuner Motorvoertuigentechniek
- 4 Onderwijsondersteuner Consumptieve techniek
- 5 Onderwijsondersteuner Gezondheidszorg en Welzijn
- 6 Onderwijsondersteuner Uiterlijke Verzorging
- 7 Onderwijsondersteuner Handel en Administratie

De Ad-opleidingen voor onderwijsondersteuner zijn voor een deel allemaal gelijk, maar naast dat algemene pedagogisch-didactische deel is er een vakspecifiek deel, dat per opleiding verschilt. Een onderwijsondersteuner op Ad-niveau heeft in zijn opleiding dus altijd een bepaalde vakspecialisatie, die te maken heeft met de sector waarin de ondersteuner werkzaam is.

De nieuwe Ad opleidingen worden als deeltijdopleiding of als duale opleiding aangeboden.

Doorgroeien naar docent

Mensen die een Ad-opleiding voor onderwijsondersteuner succesvol hebben afgerond, hebben niet alleen een getuigschrift en een hbo-graad, maar hebben tevens de mogelijkheid om door te stromen naar een verwante lerarenopleiding op bachelorniveau. Na de Ad-opleiding is het mogelijk om de bijbehorende bacheloropleiding voor leraar in twee jaar af te ronden. Daarmee heeft men dan een hbo-getuigschrift voor de graad van Bachelor in Education en een erkende lesbevoegdheid tot leraar.

Voor meer informatie over de Ad-opleidingen voor onderwijsondersteuner, de aanmeldingsprocedure, de gevraagde vooropleiding en dergelijke, kunt u terecht op www.fontys.nl/pth

U kunt ook contact opnemen met het bedrijfsbureau van de Pedagogisch Technische Hogeschool in Eindhoven, telefoon: 0877 878 577 of e-mail:

pth-e@fontys.nl

Op woensdag 1 juli zijn er voorlichtingsbijeenkomsten bij de PTH in Eindhoven van 16.00 - 18.00 uur of 19.00 - 21.00 uur. (zie routebeschrijving op www.fontys.nl/pth/eindhoven)

Studenten economie winnen hoofdprijs!

Er lijkt geen einde aan te komen aan het winnen van prijzen bij de vakgroep economie van Fontys Lerarenopleiding Tilburg. Net voor de meivakantie heeft de vakgroep de HBO-innovatieprijs gewonnen met het project Pakkende Vorm! in samenwerking met de Hogeschool voor de Kunsten. Enkele dagen, nadat we deze prijs hadden gewonnen, kregen we het bericht dat een van de studentengroepen is genomineerd voor de Prof. Dr. H.W.G.M. Peer-prijs.

De Peer-prijs is een initiatief van de Open Universiteit en Vereniging van Economieleraren om innovatieve lessen te belonen, bekendheid te geven en lesmateriaal te verzamelen. Op veel scholen worden in de lessen economie en de daaraan gerelateerde vakken creatieve, alternatieve of innovatieve werkvormen en lesmaterialen gebruikt, die door de studenten en docenten zelf zijn ontwikkeld. Helaas blijven deze goede lessen en materialen vaak alleen binnen de school beschikbaar, terwijl andere studenten en docenten daar ook veel aan kunnen hebben. Enkele voorbeelden van wat zou kunnen worden ingezonden:

- Integratie van economie met de beroepsgerichte vakken op het vmbo
- Oplossingen, werkvormen of lesmateriaal waarbij moeilijke begrippen beter worden geleerd
- Eigen ontwikkelde internetsites met opdrachten
- Een vakoverstijgend project
- Zelfontwikkelde spelopdrachten
- Een WebQuest

De voor de Peer-prijs genomineerde studentengroep heeft een interactief lesprogramma ontwikkeld over maatschappelijk verantwoord ondernemen voor het vmbo, waar aan de hand van beelden uitleg wordt gegeven aan diverse economische begrippen rond het thema maatschappelijk verantwoord ondernemen. De studenten hebben gekozen om een film te maken. In deze film doen leerlingen drie werelden aan: India, Europa en Brazilië. Tijdens de film wordt de film op bepaalde momenten stilgezet. Dan krijgen de leerlingen opdrachten om kennis, inzicht en vaardigheden te ontwikkelen. Al het materiaal is digitaal beschikbaar.

Het onderwerp maatschappelijk verantwoord ondernemen is een hot issue in de media, maar in de lesmethoden is hier geen sprake van. Dit gaf de studenten de uitdaging eigen invulling te geven aan een thema. Het bijzondere

van dit project is dat leerinhouden versterkt zijn door beeldmateriaal. Dit beeldmateriaal is speciaal ontwikkeld voor de film door studenten van de Hogeschool van de Kunsten, afdeling visuele communicatie.

De motivatie om te kiezen voor het werken met beelden is dat het vak economie door leerlingen als saai en abstract wordt ervaren. Door beelden te nemen als uitgangspunt kan makkelijker worden aangesloten bij de beleavingswereld van leerlingen. In dit geval is een de 'hoofddrolspeler' in de film zelf een middelbare scholier, die zit op de stagschool van de student.

Het juryrapport is bijzonder lovend over deze inzending. De jury vindt de ingezonden lessenserie interactief, inspirerend en grafisch zeer mooi weergegeven. Het is een schoolvoorbeeld van een contextrijke opdracht, die goed uitvoerbaar is en voorzien is van goede opdrachten.

Als de studenten de hoofdprijs winnen gaan ze ieder met een geldbedrag naar huis en mogen een cursus naar keuze volgen bij de Open Universiteit.

Wat rest is de vraag van de jury: 'Kan er ook een voorbeeld worden gemaakt voor de bovenbouw van havo/vwo?' Deze zal binnenkort worden besproken in de vakgroep economie.

Dorien Doornebos-Klarenbeek

Dorien Doornebos-Klarenbeek is docente economie en coördinator vanuit FLOT van het samenwerkingsproject Pakkende vorm! van FLOT en de Academie voor Beeldende Vorming.

Nieuwsgierigen kunnen het materiaal bekijken op de volgende link: <http://economie.rdmc.ou.nl>

Attracties Toverland leren basis- en vmbo-scholieren meer over techniek

Techniek is overal om je heen, het is alleen niet altijd zichtbaar. Het project Techniek Betovert van Fontys Pedagogisch Technische Hogeschool (PTH) en Toverland laat jongeren kennismaken met de technische kant van attracties uit dit Limburgse pretpark. Betrokken partijen hopen de jongeren enthousiast te maken voor techniek.

Driehonderd leerlingen van negen Limburgse basisscholen en een vmbo-school nemen deel aan Techniek Betovert. Het project bestaat uit drie dagen. Tijdens de eerste dag zoeken leerlingen op hun eigen school via internet informatie over achtbanen. Door zelf modelachtbanen te ontwerpen en bouwen, leren ze over de constructies van deze attracties. Op de tweede dag brengen de leerlingen een bezoek aan Toverland. Hier krijgen ze de opdracht om naar de techniek achter de attracties te kijken.

Rem-, wiel-, lift- en lanceersystemen; de leerlingen ontdekken het allemaal. Ze gebruiken hier onder andere digitale fotocamera's voor en proberen de attracties tussendoor ook uit.

Dagelijks leven

De afsluiting van het project vindt op school plaats. Tijdens de derde dag wordt de techniek in Toverland besproken. Er worden relaties gelegd naar toepassingen van dezelfde technieken in het dagelijkse leven van de leerlingen. Ook presenteren ze elkaar wat ze allemaal geleerd hebben tijdens Techniek Betovert, bijvoorbeeld door de foto's te laten zien die ze tijdens het bezoek aan het attractiepark gemaakt hebben.

Verbreding techniek

Het initiatief voor het project Techniek Betovert komt van Paul Dirckx en Roel Martens van de PTH in Eindhoven. Zij zochten vorig jaar contact met pretpark Toverland in Sevenum en het regiosteunpunt Verbreding Techniek

Basisonderwijs (VTB) in Venlo. Fontys PTH heeft met studenten en docenten ervoor gezorgd dat het concept uitgewerkt is naar concreet lesmateriaal. Op 19 maart heeft de aftrap van het project plaatsgevonden bij de Leonardo-basisschool in Venlo. Margriet van Tulder (VTB): 'Programma's als Techniek Betovert moeten in de toekomst een vast onderdeel worden van het lesprogramma van basisscholen. De deelname van een vmbo-school aan de pilot moet uitwijzen of het concept ook daar goed toepasbaar is. De reacties van leraren en leerlingen zijn tot nu toe overweldigend. Iedereen vindt het erg leuk, maar nog belangrijker, het project is ook nog eens uiterst leerzaam!'

Promotie techniek

Techniek Betovert is mede mogelijk gemaakt door het project Regionale Samenwerking en Bureau TOP. Bureau TOP steunt en faciliteert initiatieven in heel Nederland waar de promotie van techniek onder jongeren centraal staat.

Paul Dirckx

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de projectleider Paul Dirckx, telefoon 0877 878 518 of 06 50 24 21 83, e-mail p.dirckx@fontys.nl

Willy Koppens van Studio T: 'We willen uitgroeien tot het Nyenrode van het mbo'

Studio T is een opleiding die zich presenteert als business-school voor talentvolle mbo'ers. De school richt zich op de betere leerlingen in de gemengde en theoretische leerweg van het vmbo (voorheen mavo) of de havo die een carrière willen in water, energie, voeding, vrije tijd of leefomgeving. De nieuwe school haakt in op de trend in het onderwijs om gemotiveerde leerlingen te laten excelleren.

Studio T noemt zich een business-school omdat 'business' staat voor management, ondernemen en het nemen van verantwoordelijkheid. Gedurende de opleiding van Studio T krijg je managementvakken zoals marketing, communicatie, personeelsmanagement en financieel management. Creativiteit en innovatief denken zijn bij alle managementvakken belangrijke vaardigheden. Studio T leidt op tot functies in het middenkadermanagement waarbij je al deze kennis en vaardigheden nodig hebt. Daarnaast zijn dit ook de vakken waarvoor je vrijstellingen krijgt bij een vervolgopleiding bij diverse hbo-scholen.

Het vroegere kloostergebouw aan de Loudonstraat in de Armhoefse Akkers in Tilburg heeft een metamorfose ondergaan. Willy Koppens laat me het café, de theaterzaal en de lokalen zien van zijn nieuwe school. De felle kleuren spatten van de muren. 'Studio T is niet alledaags', bevestigt de toekomstig directeur. 'De T staat voor toekomst, talent, Tilburg, transfer, noem maar op. We willen uitsteken boven de middelmaat en zoeken ambitieuze studenten die willen werken aan hun ontwikkeling. Ze moeten de drive hebben om zich breed te willen scholen en bereid zijn hard te werken. Uitgangspunt is dat ze in drie jaar tijd niveau 4 kunnen halen.'

Waarom deze opzet, is er geen andere opleiding die in deze behoefte voorziet?

'Vanuit de Helicon-opleidingen, de onderwijsgroep waar toe wij behoren, zijn we drie jaar geleden de discussie gestart, samen met onze partnerbedrijven. We hadden drie redenen om deze nieuwe opleiding te starten. Op de eerste plaats willen een antwoord geven op de vraag, hoe we een deel van de arbeidsmarkt op het ge-

bied van de middenkaderfuncties kunnen invullen. Door gebrek aan een goede opleiding is het middenkadermanagement zeer eenzijdig samengesteld. Er is veel behoefte aan mensen die allround zijn opgeleid met brede competenties, mensen die met twee benen in de praktijk staan maar ook klantgericht en marktgericht kunnen denken, goed mondeling kunnen communiceren en commercieel denken.

Een andere reden is dat het iets anders moet zijn dan de Helicon-opleidingen. Aan groenscholen kleefte bij bepaalde groepen jongeren een negatief imago en we willen met deze opleiding een nieuwe doelgroep aanboren. Met deze nieuwe opzet presenteren we ons als een brede business-school.

Het derde uitgangspunt is, dat we een alternatief zoeken voor het 'nieuwe leren'. Ook hier is sprake van een negatief imago. Deze onderwijsvorm daagt onvoldoende uit en de belasting is te gering om studenten te prikkelen. Het 'nieuwe leren' is te chaotisch en te ver doorgeschooten naar zelfstandig leren. Er worden ook te weinig eisen gesteld aan de leerlingen. Daarom willen we een brede business-

school, waar een leerling nog geen afgerond beroepsbeeld hoeft te hebben als hij start met de opleiding.’

Hoe maakt u deze opzet aantrekkelijk voor studenten?

‘We richten de opleiding in rondom de drie thema’s van de 21e eeuw: water, energie en voeding. Deze thema’s zijn afkomstig van Jef Immelts, de baas van General Electric, die voeding gaf aan de formule van Studio T. Daar hebben wij twee thema’s aan toegevoegd, die de achtergrond vormen van de dilemma’s van deze thema’s: leefomgeving en vrije tijd. Deze domeinen vormen de vijf studierichtingen waarop de studenten kunnen afstuderen. We hebben bedrijven gezocht die deze thema’s willen uitwerken. Deze bedrijven denken actief met ons mee en ze hebben inbreng in het curriculum.’

Mixed learning en VAL

‘Een ander kenmerk van Studio T die het studeren aantrekkelijk maakt is ‘mixed learning’, een variatie van

werkvormen en methodieken. Daarnaast willen we onderscheidend zijn met onze elektronische leeromgeving VAL, virtual action learning, een model dat ook bij Fontys Hogescholen wordt toegepast. De student gaat aan de slag vanuit een leerarrangement en werkt toe naar een leerproduct. Het proces wordt begeleid door een coach en er worden ook experts van buiten bij betrokken. Hierin zitten elementen van ‘het nieuwe leren’, maar ook kenmerken van projectgestuurd onderwijs: lesstof verwerken, colleges volgen en presentaties geven. Dit nieuwe onderwijsconcept noemen we Work2study (zie kader). In het mbo zijn we de eersten die op deze manier gaan werken. We denken dat studenten worden uitgedaagd om hierin te willen acteren’, verwacht Willy Koppens. ‘De formule blijkt aan te slaan, want in elke vmbo-klas zijn er leerlingen die dat willen. We hebben de werving net afgerond, de start is in september. Maar deze maand is de eerste groep volwassenen al begonnen!’

Henk Naaijkens

Work2study

Studeren in fases

Studio T heeft zijn opleiding opgebouwd rond de fases oriëntatie, verbreding, verdieping, specialisatie en afstuderen. In elke fase verwerft de student nieuwe competenties, nieuwe kennis, vaardigheden en inzichten die hij leert toepassen in een volgende fase.

Denk-, leer- en werkplekken

In elke fase zijn de praktijk en de theorie gemengd. Soms vinden instructie en training vooraf plaats. Ook zijn er korte workshops ‘in basics for business’. Inventariseren, analyseren, communiceren en concluderen: de theorie komt uit de praktijk. Work2study sluit aan bij de individuele interesses, het persoonlijk ontwikkelingsproces, de mogelijkheden en ambities.

Begeleiden en coachen

Alle studenten hebben een eigen coach, de centrale figuur met wie ze samen de route naar de toekomst uitstippelen. De personal coach regelt bedrijfsplaatsen en legt contacten met vakdocenten, specialisten en experts uit het bedrijfsleven die instructies en trainingen verzorgen.

Verder heeft de coach vooral een stimulerende, evaluerende en procesbewakende rol. Hierin wordt samenwerking bevorderd, het werktempo begeleid en de taakverdeling gemaakt. Deze aanpak zorgt uiteindelijk voor een zelfstandig werkende student.

Ontwikkelingsproces

De student wordt voortdurend gevolgd in zijn ontwikkelingen. Met de personal coach en de domeinbegeleider worden de vorderingen, ontwikkelingen en mogelijkheden doorgesproken. Op basis daarvan wordt telkens een vervolgtraject op maat uitgezet. Op deze manier worden stap voor stap steeds nieuwe competenties ontwikkeld.

Integrale meesterproeve

Als alle competenties op het streefniveau beheerst worden, kan de student zijn afstudeerproject kiezen. Dit om te bewijzen dat hij de competenties ook in de praktijk in hun onderlinge samenhang beheerst. Tijdens deze integrale meesterproeve laat hij zien dat de benodigde kennis en inzicht verkregen is, evenals de vaardigheden om op hoog middenkaderniveau te functioneren. Als een echte professional.

Denkt u aan mij?

Geregeld bezoek ik vo-scholen in en buiten de regio. Ik kom daar vooral om docenten te interviewen. Ik bevraag ze anderhalf uur over alles wat ze in hun werk doen, waarom ze dat doen, hoe ze dat doen, wat hen helpt, wat hen demotiveert, wat hen motiveert. Gedurende de afgelopen twee jaar heeft me dat een boekwerk aan mooie, gefrustreerde, ontroerende, vreemde, kabbelende, inspirerende verhalen opgeleverd. En nu, na al die maanden kijk ik in mijn agenda en staat er nog één interview gepland. Nog maar één ... na ongeveer vijftig van deze gesprekken.

Nu moet u weten, beste lezer, ik ben een prater en voor mijn werk (inmiddels geleerd) ook een luisteraar. Altijd is er echter één factor standaard gedekt: de aanwezigheid van andere mensen. En in nagenoeg alle gevallen ook nog bezielde mensen, met een groot hart voor onderwijs en met name voor leerlingen. Het geeft energie om in die gesprekken een beeld te krijgen van alles wat docenten in hun werk meemaken. En zonder uitzondering nam iedere docent de tijd en bracht het geduld op om mijn eindeloze stroom vragen te beantwoorden. Mijn dank hiervoor is groot: het mag gezegd worden!

En nu zit ik hier met een boekwerk vol tekst. Een berg aan informatie. Aan mij de taak om in de komende anderhalf jaar daar een structuur uit te halen en er een zinvol proefschrift over te schrijven. De vraag is nu nog: Hoe? Hoe pak ik dat aan op zo'n manier dat ik recht doe aan al die verhalen en belangrijke info? Hoe maak ik Het Verschil? Want ja, ik heb de ambitie om mijn proefschrift niet alleen in Wetenschapsland te laten voldoen, maar nog veel belangrijker, om het ook in onderwijsland een plek te laten verwerven!

Een gigantische klus ligt er nu nog voor mij klaar, een eenzaam pad, verdwalend en opnieuw de weg vindend in de verworven verhalen. Zonder die trouwe docenten als gesprekspartner.

In de volgende Vector vertel ik u graag hoe het gaat, maar voor nu hoop ik van harte dat u af en toe eens aan mij denkt. Promoveren is af en toe best een zware klus..

Het hoofd boven water houdend en uitkijkend naar de update de volgende keer groet ik u.

Maud Slaats

Maud Slaats is promovendus leerstrategieën van docenten en werkzaam bij Fontys Lerarenopleiding Tilburg. Regelmatig schrijft zij voor Vector een column over allerlei zaken die zij in haar baan als promovendus binnen Fontys tegenkomt. Maud.slaats@fontys.nl

Column

Citaten

‘School moet niet de plaats zijn waar je wordt bestempeld tot een loser, een sukkel, of op z’n best een kneedbare werknemer. Het helpt als iemand in je gelooft en luistert naar je wensen. In elk kind schuilt een talent dat bevrijd wil worden.’

(Aleid Truijens in de Volkskrant, 21 april 2009)

‘Tachtig procent van wat je leert, leidt niet tot een diploma. Doodzonde.’

(Johan Leemans, directeur Centrum voor Loopbaanrealisatie in Breda, leverancier van ‘ervaringscertificaten’, BN/DESTEM 26 mei 2009)

‘Een crisis is niet alleen maar vervelend, het geeft ook ruimte voor vernieuwing. Sterker nog: geen baanbrekende innovaties zonder wat Schumpeter zo mooi “creatieve destructie” heeft genoemd. Mooie nieuwe dingen krijgen we niet zonder pijn. Een land dat de vruchten van een crisis wil plukken, stelt zich de vraag welke nieuwe mogelijkheden het heeft na deze crisis.’

(Frans Nauta, lector Innovatie Publieke Sector aan de Hogeschool Arnhem Nijmegen, in: Onderwijsinnovatie, maart 2009)

David Williamson Shaffer’s boek *How Computer games Help Children Learn* is een warm pleidooi voor het bewust inzetten van computerspellen in leerprocessen van jongeren. Daarvoor is het nodig dat volwassenen zich eerst in die spellen verdiepen. “Het is onze verantwoordelijkheid om kinderen te leren hoe ze moeten omgaan met de technologie en de complexiteit van de moderne maatschappij.”

(Olga Teunis in Onderwijsinnovatie, maart 2009)

‘Spinoza is de uitvinder van spinazie. Een lustrum is een soort kanarie. Nanotechnologie gaat over onderzoek op lijken. Een van de hoofdstromingen binnen de islam heet de Thora. Digitaal betekent dat het op je pc staat. Provinciale Staten zijn ‘iets met ministers’. Aldus een kleine greep uit de algemene kennis van tweedejaars hbo-studenten. Een docent van de Saxion Hogeschool in Deventer was het opgevallen dat de algemene ontwikkeling van de aanstaande hoger opgeleiden erbarmelijk was. Hij ontwierp in 2006 een test die dit pijnlijk bevestigde.’

(Evelien Tonkens op Regelzucht.nl, 20 mei 2009)

Kinderen zijn geen mini-volwassenen. Ze kennen zichzelf nog onvoldoende en weten nog te weinig waar de grenzen van de ander zijn. Ze hebben opvoeding en ervaring nodig om respectvol naar zichzelf toe mondig te zijn zonder anderen daarmee te benadelen.

(Martine Delfos in Trouw, 29 mei 2009)

‘Huiswerkbegeleiding is geen monster omdat het niet werkt. In tegendeel, de cijfers van de leerlingen waarvan de ouders bereid zijn de (dure) begeleiding te betalen, gaan met sprongen omhoog. De huiswerkbegeleiding is een monster omdat het ongelijkheid creëert, de verschillen tussen rijk en arm vergroot, maar bovenal is het een monster omdat deze instituten pijnlijk op de tekortkomingen van het onderwijs wijzen.’

(Ferry Haan, de Volkskrant, 13 mei 2009)

Colofon

© juni 2009, Fontys Hogescholen

Vector is een uitgave van:

- Fontys Lerarenopleiding Sittard (FLOS)
- Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT)
- Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg (OSO)
- Fontys Pedagogisch Technische Hogeschool in Eindhoven (PTH)
- Fontys Centrum Beroepsonderwijs

Redactie

- Erno Mijland
- Henk Naaijkens
- Jos Schilleman

Redactieadres:

- Vector@fontys.nl
- Adresmutaties: directiesecretariaat-lero@fontys.nl

Redactie-Adviesraad

- Ron Bonekamp, lid College van Bestuur LVO
- Jan van Heerikhuizen, voorzitter Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs
- Marc Vermeulen, hoogleraar Onderwijssociologie
- Michel Wouters, programmadirecteur Onderwijsinnovatie Koning Willem I College ‘s-Hertogenbosch

De digitale Vector

De schriftelijke Vector verschijnt driemaal per schooljaar. De digitale Vector is daarop een nuttige aanvulling, omdat hij door de maandelijkse verschijning voortdurend kan inspelen op de actualiteit.

Als u de digitale Vector op uw e-mailadres wilt ontvangen, ga dan naar www.fontys.nl/vector en vul uw e-mailadres in.

U vindt daar ook het archief van de gepubliceerde digitale nieuwsbrieven.